

Vymezení optimální komunikační strategie mezi učitelem a žáky na střední škole

RNDr. Soňa Horáková

Bakalářská práce
2011

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **RNDr. Soňa HORÁKOVÁ**
Osobní číslo: **H09701**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Vymezení optimální komunikační strategie mezi učitelem a žáky na střední škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti pedagogické komunikace, využívání ICT technologií v rámci komunikačního procesu, komunikační dovednosti a střední odborné vzdělávání v ČR.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu z oblasti zmapování současného stavu komunikačního procesu učitel ? žák na vybrané střední škole.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SVATOŠ, T. Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace. Hradec Králové :
Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041176-7. GAVORA, P. Učitel a žáci v komunikaci. Brno:
Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9 NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace v teorii
a praxi. Praha: Grada, 2005. 170 s. ISBN 80-247-0738-1. ŠVEC, V. Klíčové dovednosti ve
vyučování a výcviku. Brno : Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 1998. ISBN
80-210-1937-9.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Pavel Opatrný
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 6. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4.2011

.....
.....
.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

²⁾ Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího praveku jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předmětem mé bakalářské práce je strategie komunikace mezi učitelem a žákem. Teoretická část práce se zabývá vymezením pojmů z oblasti obecné a pedagogické komunikace. Praktická část práce je zaměřena na výzkum komunikace mezi učitelem a žákem na Střední škole - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž. Kvantitativní výzkum byl realizován metodou dotazníkového šetření jak u žáků, tak u učitelů teoretické výuky. Závěrečné zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich následné analýzy a interpretace, je doplněno o sumarizační shrnutí a doporučení pro praxi.

Klíčová slova: komunikace, pedagogická komunikace, strategie komunikace žáka, strategie komunikace učitele, komunikační dovednosti, pravidla komunikace, verbální komunikace, neverbální komunikace.

ABSTRACT

The dissertation will mainly focus on communication strategy between teacher and student. In the theory part I describe common communication and pedagogical communication. In the practical part, I will apply methods from the theoretical part of communication between teacher and student at High School - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž. The quantitative research is using a questionnaire for students as well as for the teachers. The summary focus on the evaluation of the questionnaires and interprets the analysis earlier described in the theory part. The last part is aiming to come up with some useful recommendation.

Keywords: communication, pedagogical communication, communication strategy of a student, communication strategy of a teacher, communication skills, communication rules, verbal communication, non-verbal communication

Poděkování

Děkuji své rodině, mým nejbližším, kteří mne trpělivě povzbuzovali a vytvářeli podmínky pro mou práci.

Současně děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Pavlu Opatrnému za jeho vedení, cenné rady a připomínky k bakalářské práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 KOMUNIKACE	11
1.1 OBSAH POJMU KOMUNIKACE	11
1.2 TYPY KOMUNIKACE.....	13
1.2.1 Verbální komunikace	14
1.2.2 Neverbální komunikace.....	15
1.3 FUNKCE KOMUNIKACE	16
1.4 KOMUNIKAČNÍ STYLY	17
1.5 KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI	19
2 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE	20
2.1 VYMEZENÍ POJMU.....	20
2.2 CÍLE PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE.....	21
2.3 FUNKCE PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE	21
2.4 PRAVIDLA PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	27
3.1 VYMEZENÍ PROBLEMATIKY	27
3.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	27
3.3 UPŘESNĚNÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	28
3.4 METODA VÝZKUMU.....	29
3.5 MÍSTO VÝZKUMU	29
3.6 ZDROJE VÝZKUMU.....	30
3.7 ČASOVÝ ROZVRH VÝZKUMU.....	30
4 PREZENTACE VÝSLEDKŮ A VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	31
4.1 VÝZKUM Č. 1 - KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE ŽÁKA	32
4.2 VÝZKUM Č. 2 - KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE UČITELE	41
4.3 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	50
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	66
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	67
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

K volbě tématu mé bakalářské práce mně přivedla moje práce učitelky na střední škole, kde jsem denně součástí komunikačního procesu s žáky. Má pedagogická praxe trvá jen 5 let, přesto bych chtěla popsat mé zkušenosti a porovnat je se zkušenostmi kolegů s dlouholetou praxí na Střední škole - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž. Srovnat zákonitosti obecné komunikace a specifika pedagogické komunikace se žáky. Zamyslet se nad možnostmi zlepšení komunikace, popsat nejčastější chyby, kterých se učitel dopouští při komunikaci s žáky. Zjistit jakým způsobem ovlivňuje tuto komunikaci rychlý vývoj v oblasti informačních technologií. V práci bych chtěla kromě teoretických východisek popsat hlavně postřehy z mé vlastní praxe a prostředí školy, kde nyní působím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KOMUNIKACE

Jeden ze základních komunikačních zákonů praví, že každé chování v přítomnosti druhé osoby má informační hodnotu. Všechno, co děláme – způsob sezení, spojování rukou, změna hlasového tónu – je komunikační podobou a podléhá jejím pravidlům. (James Eicher)

1.1 Obsah pojmu komunikace

Komunikace je pro člověka nepostradatelná sociální potřeba stejně potřebná a přirozená jako ostatní životní potřeby. Nejen slovem ale i každým gestem, pohledem, projevem těla komunikujeme s okolním světem. Slova, věty i mlčení mají stejný význam – jsou projevem nějaké komunikace. Komunikace je přesně to, co odlišuje živé organismy od neživých součástí okolního světa. Mezi žádnými jinými tvory neplatí to, co platí u člověka – rozdíly v životní úrovni, pohodě, míře rozvoje osobnosti, v celkové kvalitě života a v neposlední řadě rozdíl mezi dobře a špatně komunikujícím člověkem.

„Komunikace je podstatou lidskosti. Nesoudíme lidi pouze podle toho, kolik toho ví, ale také podle toho, jak se chovají a jak komunikují.“ (Mikuláščík, 2003, str. 15)

Slovo komunikace z latinského „communicare“ – sdělovat a přenášet informace, radit se s někým, má mnoho významů. Kromě běžného významu, se lze s pojmem setkat v řadě vědních disciplín: sociologie, psychologie, filozofie, pedagogické vědy, biologie, kybernetika, logika, jazykověda, technické vědy, výpočetní technika a další. Každá z nich definuje pojem komunikace po svém a dává mu svůj specifický význam. Proto taky nacházíme mnoho různých definic pojmu komunikace.

J. W. Vander Zanden (in Nakonečný 1999) definuje komunikaci jako „proces, jímž lidé předávají informaci, ideje, postoje a emoce jiným lidem.“

Vývoj civilizace je spojen s objevováním stále nových způsobů komunikace od mimoslovních pomocí gest a mimiky přes ústní podání, písemný projev, tisk, rozhlas, televize a internet. Přístup k internetu ve škole i doma způsobuje, že děti a mládež stále více času tráví u počítače než u televizní obrazovky. Internet hraje stále důležitější roli ve světě dětí a mládeže. Mládež televizi od jistého věku (nejčastěji s příchodem puberty) vypouští a veš-

kerý jejich sociální život ovládá internet, mobilní telefon a SNS (sociální sítě) jako Facebook, Twitter apod.

Vliv obou médií na psychiku mladistvých lze hodnotit podle faktu, že působení jakékoliv informace je tím silnější, čím méně je k dispozici předchozích znalostí a zkušeností ke kritickému zhodnocení této informace. Z tohoto hlediska a taky z nedostatku ustálených hodnot a morálních postojů u dětí a mládeže představují zmiňovaná média větší riziko ohrožení než u dospělých. K tomu přistupuje riziko závislosti a zdravotní rizika vysedávání před obrazovkou. (Musil, 2007).

1.2 Typy komunikace

Druhy komunikace lze klasifikovat podle různých hledisek. Pro přímou mezilidskou komunikaci má zásadní význam odlišení verbální a neverbální složky. Toto dělení patrně nejvíce vystihuje potřeby klasifikace komunikačního procesu. Podle Svatoše (2006) verbální složka je více spojena se sdělovaným obsahem, je věcnější. Neverbální složka je spojena s emocemi a s vnitřním stavem člověka. Obě se vzájemně doplňují a tvoří celek.

A. Mehrabian říká, že vyvolat sympatii či antipatii je možno několika způsoby. „Největší účinek přikládá:

- faciálnímu (týkající se tváří, obličeje) chování, mimice a pohybům očí (55%),
- následně se zmenšuje nebo zvětšuje vzdálenost, podle toho, zda se vytváří sympatie či antipatie,
- pak hrají důležitou roli svrchní tóny řeči (melodie hlasu, rytmus, hlasitost, výška...) až (38%),
- verbální obsah (7%).“ (Mikulaščík, 2003, s. 113)

Neverbální složka je důležitá hlavně v přímé komunikaci. Pokud s někým komunikujeme prostřednictvím telefonu, e-mailu, či jinou vzdálenou komunikací těžko rozpoznáme výraz tváře, gesta, či další složky neverbálního projevu. V pedagogické praxi v přímé komunikaci jsou tyto projevy důležité. Jak pro žáka, tak i pro učitele tvoří zpětnou vazbu. Mimika tváře, gestikulace, zrakový kontakt učitele jsou pro žáka důležitým sdělením o jeho chování, výkonu při zkoušení. Stejně tak žákovi neverbální projevy sdělují učitel, zda sdělované je zároveň pochopeno, zda žák je soustředěn či nikoliv, je unaven a nestíhá, má strach, že bude vyvolán, apod.

Podle Kohoutka (2010) efektivní a konstruktivní komunikace zejména ve školství předpokládá respektování celé řady podmínek, především emoční komunikační „podtón“ hlasu komunikátora v komunikaci a nonverbální komunikační „podtext“ (řeč těla: zejména celkový dojem, osobnostní image, celkový výraz obličeje, krčení čela, pohyby hlavou, úsměv, oční kontakt a jeho délka, mimika, proxemika a proximita (oddalování se či přibližování se), motorika, gestikulace (pohyb rukou), podávání ruky s přiměřeným stiskem,

způsob vyjadřování, pantomimika) má stále prezentovat a zajišťovat *akceptaci* komunikanta a soustředěný *zájem o jeho osobu a kladný postoj k němu*.

1.2.1 Verbální komunikace

Verbální komunikace není zdaleka jen komunikací hlasovou, jak by se na první pohled zdálo. Díky vynálezu písma a schopnosti vytvářet obrazy se nepřímá verbální komunikace z větší části uskutečňuje vizuálně. Písemná komunikace zahrnuje korespondenci (úřední dopis, osobní a společenský dopis, životopis a motivační dopis, email, fax, SMS a MMS zprávy, chat, SNS), vizitky, odborné publikace atp.

Verbální komunikace dělíme na dvě úrovně:

emotivní (umění) a informativní (praktické funkce).

Další dělení podle druhu:

- Formální komunikace – je obvykle plánována, má stanoveny specifické cíle a bývá realizována jako neveřejná záležitost. Příkladem může být například přijímací nebo hodnotící pohovor.
- Neformální komunikace – vyskytuje se mnohem častěji než formální komunikace, je nenáročná na přípravu. Příkladem může být nezávazné povídání.

Verbální komunikace realizovaná prostřednictvím hlasu představuje jeden z nejtypičtějších rysů člověka a jazyk představuje základní komunikační nástroj civilizace. Verbální komunikací se tedy rozumí vyjadřování pomocí slov prostřednictvím příslušného jazyka. V širším pojetí se do verbální komunikace zařazuje komunikace ústní i písemná, přímá nebo zprostředkovaná či živá nebo reprodukováná.

1.2.2 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace bývá také označována jako řeč těla, nonverbální anebo mimoslovní komunikace. Znamená proces dorozumívání s neslovními prostředky.

Paralingvistické prostředky komunikace jsou doprovodnými rysy verbální komunikace, které podstatnou měrou ovlivňují význam a smysl komunikování. Mezi jejich základní prvky patří: *hlasitost projevu, kvalita řeči, výška tónu hlasu, barva hlasu a intonace, emoční zabarvení projevu, plynulost řeči, rychlost řeči, slovní důraz, rytmus, akustická náplň pauz, chyby v projevu.*

Extralingvistické prostředky komunikace jsou mimořečové prostředky komunikace – řeč těla. (Gavora 2005)

Dělí se na tyto složky:

- Kinezika – oblast sociální psychologie zaměřená na sledování pohybů celého těla při nonverbální komunikaci. Jedná-li se o pohyby určitých částí těla, setkáváme se s označením speciálním.
- Gestika – zaměřena zejména na pohyby a postavení prstů, paží, nohou a hlavy. Gestika se zabývá našimi gesty, tedy tím co vypovídají naše ruce svými pohyby. Ruce jsou kontaktním orgánem těla, jsou komunikačním kanálem mezi vnitřním a vnějším prostředím. Pomáhají nám rozvíjet naše představy imaginárním vyobrazením ve vzduchu, dávat slovům důraz, jsou zbraněmi pro útok i obranu. Při seznamování tvoří důležitou bariéru, právě podání rukou nás sbližuje a motivuje k dalšímu hovoru.
- Mimika – zaměřena na pohyby obličejových svalů. Mimika probíhá skrze pohyb očí, obočí, čela, lící, úst a brady. Snad nejdůležitějším mimickým projevem nejen u učitele je úsměv.
- Vizika – (málo používaný výraz pro pohledy) je komunikace zaměřena na pohyby očí, víček, obočí, oční kontakt. Pohled je nejdůležitějším nonverbálním nástrojem učitele, neustálý zrakový kontakt se třídou umožňuje monitorování dění ve třídě, vyhodnocování chování žáků a odhadnout, zda mu žáci rozumějí.
- Haptika – zaměřena na význam doteků. Lidské tělo je rozděleno do několika dotykových pásem. Povolnými pásmy pro učitele jsou hlava, záda, ramena, ruce. Nikdy by se neměl dotknout pásem označovaných jako intimní. V dnešní době je tato

forma komunikace často diskutovaná problematická z hlediska pracovních vztahů a rovněž ze strany žáka může být vnímána jako obtěžující.

- Proxemika – zaměřena na význam vzdáleností mezi komunikujícími. Každá komunikační situace vyžaduje jinou vzdálenost mezi komunikujícími – komunikační zóna (intimní, osobní, sociální veřejná). Osobní prostor je zóna člověka, ve které se on cítí dobře a narušení této zóny je vnímáno jako ohrožení psychické svobody.
- Posturologii – zaměřena na postoje a pozice celého těla. Z držení těla je možné vyčíst dominanci nebo submisivitu, obranu nebo útočnost, sebevědomí nebo nejistotu.
- Vzhled, zevnějšek - celkový vzhled člověka je důležitou stránkou nonverbální komunikace. Image dělá člověka.

1.3 Funkce komunikace

Komunikace probíhá mezi dvěma či více subjekty, kteří chtějí spolu nejen hovořit a předávat si informace, ale také sdělit své pocity, nálady, postoje a vztahy k protějšku, ovlivnit jej, působit na něj. Aniž to vnímáme, komunikujeme proto, abychom dosáhli určitého cíle, záměru. Může jít o předávání informací, pokyny, vysvětlení, přesvědčování, řešení krizové situace, uklidňování, neformální povídání. Vymezení hranic mezi jednotlivými funkcemi komunikace nejsou jednoznačné, častokrát se překrývají.

Funkcí komunikace dle Mikulášťika (2003):

- *Informativní* – myslíme tím předáváním určitých informací, faktů či jiných údajů mezi lidmi.
- *Instruktivní* – úzce souvisí s funkcí informativní, umožňuje organizovat, instruovat, předávat popisy, návody jak dosáhnout daného cíle.
- *Přesvědčovací* – jedná se zde o záměrné působení na jiného člověka s cílem změnit jeho postoj, názor nebo způsob konání. Lze rozlišovat mezi racionálním přesvědčováním pomocí argumentů, faktů oproti emocionálnímu přesvědčování formou působení na city, které může hraničit s manipulací.
- *Posilovací a motivující* – úzce souvisí s funkcí přesvědčovací. Jde o posilování našeho sebevědomí, posilování vztahu k někomu či něčemu.
- *Zábavná* – jde o vyplnění času komunikací za účelem pobavit, rozesmát, navodit atmosféru pohody apod.

- *Vzdělávací a výchovná* – působí prostřednictvím různých institucí, výchovně-vzdělávacích zařízení zejména škol. Je z velké části tvořena funkcí informativní a instruktivní ale i dalšími funkcemi.
- *Socializační a společensky integrující* – funkce k vytváření vztahů mezi lidmi, posilování pocitu sounáležitosti a vzájemné závislosti na druhých lidech. Je závislá na naší společenské úrovni, postavení, do jakých společenských vrstev chceme patřit. Je také ovlivněna naší vyspělostí v závislosti na věku, vzděláním, životním stylem.
- *Osobní identita* – důležitá funkce, která nám pomáhá ujasnit si, kdo jsem a čeho chci dosáhnout; uspořádat vlastní pocity, postoje, získat sebevědomí.
- *Poznávací* – souvisí s funkcí informativní spíše z pohledu komunikanta. Pomocí zkušeností jiných lidí nám umožňuje získávat navíc informace, které bychom vlastními zkušenostmi nebyli schopni v takové šíři prožít.
- *Svěřovací* – sdělování pocitů za účelem zbavit se vnitřního napětí, překonat těžkosti s očekáváním podpory, hledání podpory
- *Úniková* – komunikace nezávazná za účelem odreagování, s cílem odpoutání se od vlastních problémů, od každodenní reality.

1.4 Komunikační styly

Každý kontakt s lidmi má nějaký účel a nějakou funkci, může jich mít i více najednou. Podle tohoto účelu či funkce rozlišujeme komunikační styly, kterými vymezujeme účel, způsob i okolnosti mezilidského komunikování. Existují také přechody a prolínání mezi jednotlivými styly, v rámci jedné konverzace lze střídát či kombinovat styly komunikace. Dalšími důležitými znaky pro komunikační styl je postavení komunikátorů a jejich distancie. Symetrické postavení je takové postavení, kdy mají účastníci komunikace stejná práva. Oproti tomu Asymetrické postavení vychází z předpokladu, že mezi účastníky je nerovnost (učitel - žák, nadřízený - podřízený).

Podle Plaňavy rozlišujeme pět komunikačních stylů:

Konvenční komunikační styl

(Konvence = ustálený způsob jednání, společenské pravidlo) Můžeme zde zahrnout i pozdravy, seznamování, poklony či lichotky. Cílem je získat kontrolu nad emocemi, za-

bránit rozpakům a neztratit tvář. Dále také posílit soudržnost skupiny a usnadnit přechod z jedné životní etapy do druhé. Tento styl se objevuje taky v situacích emočně silných, patří sem rituály a ceremoniály - například svatby, pohřby, vánoce, slavnostní večere. Nacházet se zde můžete jak v pozici symetrie tak asymetrie. Obvyklá distance je 1,5 - 2m, u rituálů a ceremoniálů může být tato distance různá. Jako citové projevy jsou zde nejčastěji využívány mírně pozitivní úsměvy.

Konverzační komunikační styl

Funkční aspekty konverzačního stylu jsou výměna informací, názorů, sebeprosazení a použití sounáležitosti. Účelem může být pobavit se. K tomuto stylu patří: povídání si při jídle, společenské zábavy a hry, diskuze apod. Pozice symetrická s distancí 2 - 4 m, např. kolem stolu. Citové projevy zpravidla pozitivní.

Operativní komunikační styl

Účelem tohoto stylu je především udržet kontrolu nad lidmi, uspokojování běžných potřeb, zvládnání životního prostoru. Např. jednání na úradech, v obchodech, pracovní činnosti, prohlídka u lékaře. Pozice jen asymetrická, s distancí 2 - 5 m (s výjimkou profesionálních doteků, kde distance klesá na 0 m). Je potřeba udržet neutrální citové projevy.

Vyjednávací komunikační styl

Funkcí stylu je vyřešení problému při rozdílných a vylučujících se zájmech či potřebách. Patří sem: rozvodové dohody, smlouvání při nákupu, jednání s únoscem, vyjednávání o pravidlech, domluva o dovolené apod. Pozice jen symetrická, s distancí 2,5 m a více závislá na počtu účastníků. Pokud možno bez citových projevů, s neutrálním výrazem.

Osobní, intimní komunikační styl

V průběhu uspokojování základních životních potřeb a při ochraně a reprodukci života. Příkladem mohou být bytostné rozmluvy, mazlení, erotika, sex, hádky či fyzický střet. Již samotný název naznačuje, že distance je zde velmi malá, zhruba 0 - 35 cm. Pozice symetrická i asymetrická. Citové projevy bývají výrazné, ať už pozitivní či negativní.

1.5 Komunikační dovednosti

„Mluvme, jak smýšlíme, a myslíme si, co říkáme, ať slova shodují se se životem.“ (Seneca)

Komunikovat se učíme od nejútlejšího věku. Zvládnout komunikační dovednosti a rozvíjet popsané styly lze do té míry, do jaké člověk chce a pokud ví jak. V profesích, kde nejvýznamnější a časově nejfrekventovanější složkou práce je právě komunikace s člověkem nebo skupinou lidí, je zvládnutí právě komunikačních dovedností tou nejdůležitější složkou kvalifikace. Patří sem povolání zařazené mezi služby a pomáhající profese: ve zdravotnictví, sociální práce, obchody, úřady a v neposlední řadě učitelská profese. V dalším textu se budeme zabývat blíže pedagogickou komunikací.

2 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE

2.1 Vymezení pojmu

Pedagogická komunikace je případem sociální komunikace a je zdánlivě spojena jen s výchovou a vzděláváním člověka. Podle Švece (2005) je to záměrný proces komunikace mezi učitelem a žákem (žáky) ve škole či jinak pedagogicky adaptovaném prostředí.

Komunikace je tedy základním prostředkem realizace výchovy a vzdělávání prostřednictvím verbálních a neverbálních projevů učitele a žáků.

Definice pedagogické komunikace lze najít mnoho. Uvedu jen některé, dle mého názoru výstižné.

Pedagogická komunikace je komunikací, která sleduje pedagogické cíle, pomáhá vychovávat a vzdělávat. Podle Mareše a Křivohlavého (1995, s. 28) lze tento typ komunikace zařadit do sociální komunikace jako její zvláštní podtyp. Bývá zde tendence zjednodušovat pojem pouze na komunikaci mezi pedagogy a žáky, tedy komunikaci ve škole. Širší koncepce pojetí pedagogické komunikace připomínají, že výchovně vzdělávací působení se odehrává nejen ve škole, ale také v rodině, předškolních zařízeních a také mimoškolních zařízeních.

Pojem pedagogická komunikace je podle Nelešovské (2005, s. 26 -28) chápán z různých hledisek v diferencovaném obsahu i rozsahu. V této publikaci uvádí názory a vymezení pojmu některými dalšími autory:

Definice Gavory (1988 In Nelešovská, 2005, s. 26): „Pedagogická komunikace je výměna informací mezi účastníky výchovně-vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, která určují pravomoci jejich účastníků.“

Gavora (2005, s. 25) definuje komunikaci také jako základní prostředek realizace výchovy a vzdělávání prostřednictvím verbálních i neverbálních projevů učitele a žáka. Nelešovská uvádí definici Leont'jeva (1973 In Nelešovská, 2005, s. 26):

„Pedagogická komunikace je profesionální komunikace učitele se žákem při

vyučovací hodině i mimo ni, jež má určité pedagogické funkce a je zaměřena na vytvoření příznivého psychologického klimatu.“

2.2 Cíle pedagogické komunikace

Základním cílem pedagogické komunikace je podílet se na rozvoji vychovávaného a vzdělaného jedince, v souladu s kvalitami jeho osobnosti, jeho možnostmi a mezemi.

V užším slova smyslu je cílem pedagogické komunikace sdělování tzv. pedagogickým informací Gavora (in Svatoš 2006), jež přímo nebo nepřímo souvisejí se základními pedagogickými kategoriemi – především s cílem výchovy a vzdělávání a jeho obsahem.

Pedagogická komunikace má své aktéry, učitele a žáky, příp. žáky mezi sebou.

Pedagogická komunikace je často jednosměrná, většinu času hovoří učitel. Je tady žádoucí, aby se učitel snažil pomocí vhodných metod o intenzivní obousměrnou komunikaci. Žáci se pak mohou aktivně vyjadřovat k dané problematice.

Pedagogická komunikace má pak výrazný interaktivní charakter, který se projevuje komunikačními směry, komunikačními taktikami a strategií.

2.3 Funkce pedagogické komunikace

Pedagogická komunikace má podle Mareše a Křivohlavého (1995, s. 29) ve školním prostředí několik rozličných podob. Oficiální linie komunikace probíhá na základě rozsahu a obsahu učebních osnov a komunikace jejich účastníků je upravována školním řádem. Hned vedle linie oficiální existuje komunikace mezi učitelem a žákem, která probíhá často zcela neoficiální formou. Jedná se o komunikaci před vyučováním, rozhovory s žáky o přestávkách či rozhovory mezi samotnými žáky mimo vyučovací hodiny.

Typy vztahů účastníků pedagogické komunikace:

(Gavora, 1988 In Nelešovská, 2005, s. 29)

- učitel x žák
- učitel x třída
- učitel x skupina žáků
- žák x třída
- žák x skupina žáků

- žák x žák
- skupina žáků x skupina žáků
- skupina žáků x třída

Ve vztazích, kde figuruje učitel, jako účastník pedagogické komunikace dochází k nesymetrickému postavení účastníků dané komunikace. Učitel se stává nadřazeným, je to on, kdo rozhoduje o tom, který z žáků bude v danou chvíli komunikovat atd. Vztah účastníků k učiteli se postupně vyvíjí a upevňuje.

2.4 Pravidla pedagogické komunikace

Pravidla jsou ve výchově tím, čím je abeceda pro čtení. Neobejdeme se bez nich v žádném věku. Pro průběh zralé komunikace existují rovněž základní pravidla. Pro průběh dialogické komunikace jsou nutná, bez nich by nebyla možná. Příklad uvádí J. Kalous (in Kurelová 1999): „Partneři se pravidelně střídají v hovoru. Vždy jeden hovoří, druhý naslouchá, pak si úlohy vymění. Nemohou hovořit oba současně. Není dovoleno skákat si do řeči, pak nikdo nenaslouchá. Soustavné přerušování hovoru partnera vede k rozbití komunikace. Naslouchající dává najevo, že věnuje komunikaci plnou pozornost.“

Můžeme si položit otázku, zdali vytváříme ve výuce podmínky pro osvojování těchto pravidel zralé komunikace. Odpověď si můžeme sami utvořit na základě porovnání výsledků dlouhodobých výzkumů P. Gavory a jeho spolupracovníků (upraveno podle J. Mareše, 1989, s. 38).

Shrnutí komunikačních pravidel pro frontální vyučování v běžných třídách.

Gavora (1987 In Mareš, Křivohlavý, 1995, s. 32 - 33)

Učitel má ve třídě právo:

- Mluvit s kým chce (s jednotlivcem, skupinou, třídou)
- Kdykoli si vzít slovo, přerušit žáka
- Mluvit o čem chce
- Mluvit v rámci vyučovací jednotky jak dlouho chce

- Mluvit v rámci učebny kde chce
- Mluvit v pozici, kterou považuje za vhodnou (v chůzi, vsedě, aj.)

Žák má při hodině právo:

- Mluvit jen tehdy, kdy mu učitel udělí slovo
- Mluvit jen s tím, kdo mu byl určen
- Mluvit jen o určeném tématu
- Mluvit pouze na místě, které bylo přiděleno
- Mluvit pouze v pozici, která byla stanovena

Pravidla komunikace ve třídě podle Gavory (2005) upravují chování učitele a žáků a základní charakter těchto pravidel lze rozdělit do dvou rovin. První rovina zahrnuje pravidla důležitá pro organizaci práce ve třídě jako je dělba práce, koordinace, kooperace. Tato dělba je důležitá v zájmu učitele, aby existoval nezbytný pořádek zabezpečující hladký průběh činností v hodině. O pravidla mají zájem i žáci, musí vědět, co a kdy mají dělat. Bez pravidel jsou zmatení. Druhým důležitým posláním pravidel ve třídě je zabezpečení dominantního postavení učitele. Všeobecně platí, že ve větší skupině lidí je určen (nebo se „vy-noří“) jeden člověk, který komunikaci vede. Stejně tak ve třídě se učitel stává „moderátorem“ vzájemné komunikace.

Dominantní postavení role učitele je založeno na tom, že učitel je vůči žákovi:

- funkčně nadřazený (instituce školy mu svěřila úkol vychovatele a vzdělavatele, je za to právně zodpovědný)
- společensky nadřazený (je starší)
- zkušenostně bohatší (ví více o světě)
- odborně kvalifikovaný (je školený profesionál).

Vzhledem k oběma předešlým přehledům je zjevná asymetričnost ve vzájemných vztazích a možnostech komunikace mezi učitelem a žákem. Podle Nelešovské (2005, s. 31) ztrácí velký počet pravidel pro komunikaci se žáky svou funkčnost.

J. S. Cangelosi, (1996 in Nelešovská, 2005, s. 31) pro užívání menšího počtu pravidel udává tyto důvody:

- Málo pravidel se snadněji zapamatuje než mnoho.
- Jednotlivé pravidlo se v malém počtu nařízení bude jevit jako důležité.
- Funkční pravidla apelují na zdravý rozum žáků a vedou je k tomu, aby přemýšleli o svém chování.
- Funkční pravidla soustřeďují pozornost spíše na účelné chování než na nefunkční formality.

Je třeba stanovit taková pravidla, která si žáci snadno zapamatují, a která nebudou sloužit pouze jako prostředek k potrestání žáka za jejich neplnění. Pro snadnější respektování pravidel je vhodnější vytvořit je za účasti samotných žáků. V případě, že si část pravidel žáci sami schválí, napomáhá to k jejich budoucímu respektování.

Proč zavádíme pravidla?

J. Pretty, (1996 In Nelešovská, 2005, s. 32) výstižně uvádí, že pravidla by měla být „založena na pohnutkách výchovných, bezpečnostních a morálních, neměla by vycházet z vaší povahy či osobních sklonů.“

Účely, které plní pravidla, shrnul J. S. Cangelosi, (1996 In Nelešovská, 2005, s. 32)

- Maximalizují spolupracující chování a minimalizují chování nespolupracující, rušivé
- Zajišťují bezpečnost a pohodlnost učebního prostředí.
- Zamezují rušení ostatních tříd a lidí mimo učebnu činnostmi probíhajícími ve třídě
- Udrží přijatelnou úroveň slušnosti mezi žáky, zaměstnanci školy a návštěvníky školy.

Z uvedeného vyplývá, že bez pravidel nejen ve škole nelze fungovat. Osobně si myslím, že si je žáci dokonce nevědomě vynucují a chtějí dopředu vědět, co si mohou dovolit, co bude

následovat, když je nedodrží. Pokud jim dokážete náležitě zdůvodnit jejich porušení, jsou schopni lépe přijmout sankci, která následuje.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

3.1 Vymezení problematiky

Vyučování je především proces komunikace mezi učitelem a žáky. Na kvalitní komunikaci stojí a padá dosažení stanovených výchovně-vzdělávacích cílů vzdělávacího procesu. Základní cíle výchovy a vzdělávání nemohou být naplněny bez vzájemné komunikace mezi učitelem a žáky, školou a rodiči a učiteli navzájem.

Velké společenské proměny v České republice za posledních 20 let ovlivnili práci učitele a jeho roli ve vyučovacím procesu. V neposlední řadě tuto změnu ovlivnil překotný vývoj techniky zejména v oblasti ICT. Stále více se z učitele předkladatele faktů stává manažer, který navozením tvořivého klimatu podporuje aktivitu žáků, stává se jejich rádcem a konzultantem, napomáhá žákům orientovat se v prostředí, které nás zahlcuje informacemi, ať už jsou užitečné či nadbytečné. Jak se mění komunikace mezi učitelem a žákem v závislosti na popsanych změnách? Jaká je současná strategie komunikace mezi žákem a učitelem? Na tuto otázku jsem hledala odpověď u žáků i učitelů. Jaké možnosti ve změně komunikace nabízí rychlý vývoj nových technologií, zejména vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií? Napomáhá zlepšení komunikace mezi učitelem a žáky anebo naopak?

3.2 Stanovení výzkumného cíle

„Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.“ Kerlinger (1972 in Chráska, 2007, str. 12)

Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit, jakou komunikační strategii při vzájemné komunikaci nejčastěji využívá žák a učitel v průběhu vyučování.

Dílčí cíle jsou začleněny do dvou výzkumných záměrů:

výzkum č. 1. Jeho cílem je zjistit strategii komunikace žáků.

výzkum č. 2. Jeho cílem je komunikační strategie učitele.

Dílčími cíli výzkumu č. 1 jsou pak zjištění, jaké komunikační prostředky upřednostní žáci, kteří mají aktuální problém s učivem, a také když mají problém s kázní a šikanou. Jaký

vliv na tuto komunikaci má vztah ke škole, vliv rodinného prostředí. Dílčími cíli výzkumu č. 2 je, jak hodnotí komunikaci s žáky učitelé naší školy. Co učitelé pokládají za nejnáročnější při komunikaci s žáky, jak hodnotí komunikační dovednosti žáků. Další společným cílem obou výzkumů je zjistit, zda a jak jim pomáhají ICT technologie usnadnit celkovou komunikaci mezi učiteli a žáky.

3.3 Upřesnění výzkumného problému

Výzkumným problémem je vzájemná komunikace mezi učitelem a žákem na naší škole. Předmětem výzkumu této bakalářské práce jsou žáci studijních i učebních oborů a učitelé teoretického vyučování, kam se řadím i já na Střední škole - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž.

Výzkumný problém byl zformulován do následujících otázek.

Hlavní výzkumná otázka zní:

jaká je současná komunikační strategie mezi žákem a učitelem na naší střední škole?

Na základě studia dané problematiky a mých dosavadních zkušeností z prostředí školy byly stanoveny **dílčí cíle výzkumů**.

Výzkum č. 1: Zjistit komunikační strategii žáka.

Dílčí výzkumné otázky, které odpovídají cíli výzkumu č. 1:

- Existuje závislost mezi komunikační strategií a vztahem žáka ke škole - zvolenému oboru studia?
- Jaké komunikační prostředky ve vztahu k učiteli volí nejčastěji žáci?
- Jak se liší tato komunikační strategie v různých školních situacích?
- Jak ovlivňuje komunikaci vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií?

Výzkum č. 2 : Zjistit komunikační strategii učitele.

Dílčí výzkumné otázky které odpovídají cíli výzkumu č. 2:

- Co pokládají učitelé za nejnáročnější při komunikaci s žáky?
- Jak hodnotí učitelé komunikační dovednosti žáků?

- Jaké jsou nejčastější problémy při komunikaci s žáky?
- Jaká je celková strategie komunikace učitele s žáky?
- Jak ovlivňuje komunikaci vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií?

3.4 Metoda výzkumu

K realizaci svého výzkumu jsem zvolila kvantitativní metodu formou nestandardizovaného dotazníku. Dotazník je velmi frekventovanou metodou získávání dat v pedagogickém výzkumu. P. Gavora (2000) vymezuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.

Dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů. Myslí se tím získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Proto se dotazník považuje za ekonomický výzkumný nástroj. Můžeme jím získávat velké množství informací od velkého počtu respondentů při malé investici času. Anonymita dotazníku může přispět k větší otevřenosti zkoumaných osob. Gavora (2000)

Kvantitativní výzkum se snaží vybírat zkoumané osoby (respondenty) tak, aby co nejlépe reprezentovaly jistou populaci (např. žáky gymnázia nebo učitele s delší praxí).

3.5 Místo výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila Střední školu - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž, kde působím pátým rokem jako pedagog. Jak z názvu vyplývá, je to škola pro přípravu technických oborů. Součástí je Střední odborné učiliště technické s kapacitou 850 žáků a Střední odborná škola technická s kapacitou 120 žáků. Škola má dvě pracoviště: kmenové pracoviště je na Nábělkové ulici a odloučené pracoviště na Lindovce. Na obou pracovištích se nacházejí dílny pro odborný výcvik učňů.

Výuku zajišťuje 69 pedagogických pracovníků, z tohoto počtu je 43 učitelů teoretické výuky. Průměrný věk učitelů k 30. 6. 2010 byl 50,62 roků, z čehož vyplývá, že převažují pracovníci nad 40 let. Z hlediska odbornosti je 40 učitelů vysokoškolského vzdělání, 2 bakalářského a 1 učitel má úplné středoškolské vzdělání. (Výroční zpráva SŠ - COPT).

Vzhledem k tomu, že komunikační strategie v hodinách odborného výcviku je jiná, než v hodinách teoretického vyučování, zaměřila jsem můj výzkum pouze na učitele teoretického vyučování, (dále jen učitelé). Po reorganizaci v loňském roce je k dnešnímu datu za-

městnáno celkem 33 učitelů z toho 10 učitelek na plný úvazek. Na zkrácený úvazek učí 8 učitelů a jedna učitelka.

V současné době jsme jedinou technickou školou v okrese Kroměříž a zároveň pilotní školou pro auto obory ve Zlínském kraji, zaměstnáváme více než stovku pracovníků a ve čtrnácti oborech každoročně připravujeme sedm set učňů a studentů. Školu navštěvují chlapci, dívka ve třídě je výjimkou a to jen na oborech s maturitou. Já osobně ve své praxi jsem se setkala jen s chlapeckou třídou, proto ve svém výzkumu neberu v úvahu pohlaví respondentů u žáků.

3.6 Zdroje výzkumu

Pro výzkum č. 1 jsem vybrala žáky 1. a 2. ročníku naší střední školy a to 2 třídy učňovského oboru (2. ročník) a dvě třídy nástavbového studia (1. a 2. ročník). Výzkumu se zúčastnilo celkem 86 žáků, které učím. Výzkum č. 2 je určen učitelům teoretického vyučování, dotazník byl rozdán v počtu 28.

3.7 Časový rozvrh výzkumu

Časový rozvrh výzkumu byl rozdělen do 2 týdnů s přihlédnutím na harmonogram výuky žáků v učňovském oboru, který zahrnuje týden teoretického vyučování a týden odborného výcviku. Žákům byl rozdán dotazník ve vyučování, bezprostředně předtím byli poučeni o tom, jak jej mají vyplňovat. Ihned po vyplnění byly dotazníky odevzdány. Návratnost dotazníků v počtu 86 byla tedy 100%. Do výzkumu č. 1 bylo možné zařadit 77 správně vyplněných dotazníků tj. 90% z celkového počtu rozdaných. U učitelů byl dotazník rozdán bez dalších ústních instrukcí na poradě úseku v počtu 28. Návratnost byla 26 tedy 93%. Z toho do výzkumu č. 2 bylo možné zařadit jen 20 správně vyplněných dotazníků tj. 71% z celkového počtu rozdaných. Jak je vidět učitelé dopadli hůře a jsou zřejmě nepozornější než jejich žáci. Většina z nich pravděpodobně ani nepřečetla úvodní instrukce k vyplnění dotazníku.

4 PREZENTACE VÝSLEDKŮ A VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Vyhodnocení jednotlivých odpovědí respondentů je provedeno pomocí tabulek s příslušným popisem uvedených. K tabulkovému vyhodnocení je třeba uvést, že výzkumná data jsou jak ve formě absolutních, tak i relativních četností. U dotazů tvořených volbou jedné správné odpovědi je absolutní četnost tvořena celkovým počtem respondentů. Ve výzkumu č. 1 je to 77 a ve výzkumu č. 2 20 odpovědí. K těmto hodnotám je pak určena relativní četnost vyjádřena hodnotou 100%. Položky dotazníků, kde bylo možné uvést více odpovědí, byla jako absolutní četnost použita hodnota všech vyhodnocených odpovědí, což je v relativní četnosti rovno hodnotě 100%.

Nyní uvedu výsledky dotazníkového šetření.

4.1 Výzkum č. 1 - komunikační strategie žáka

Otázka č. 1: *Kolik je Ti let?*

První otázka byla zaměřena na věk respondentů, kteří byli vybráni do výzkumu č. 1. Nejmenší četnost je ve věku 16 let 5% žáků a ve věku 18 let 9% žáků. U starších žáků ve věku 21let je zastoupení 5% a ve věku 22 let 4%. Nejvyšším počtem jsou ve výzkumu zastoupeni 17-letí, celkem 38% respondentů.

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
16 let	4	5%
17 let	29	38%
18 let	7	9%
19 let	15	19%
20 let	15	19%
21 let	4	5%
22 let	3	4%

Tab. 1. 1 *Věk respondentů*

Graf č. 1. 1 *Věk respondentů*

Otázka č. 2: *Chodíš rád do školy?*

Druhá otázka byla zaměřena na vztah ke škole. Jen 38% žáků chodí rádo do školy, 62% odpovědělo záporně. Tento výsledek není nijak pozoruhodný vzhledem k problému se záškoláctvím a celkovými počty zameškaných hodin na naší škole, které mají rok od roku vzrůstající tendenci.

Chodíš rád do školy	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	29	38%
Ne	48	62%

Tab. 1. 2 *Chodíš rád do školy***Otázka č. 3: *Vyhovuje Ti obor, který studuješ?***

Třetí otázka byla zaměřena na vztah k studijnímu oboru, který žáci studují. V relativní četnosti 75% dotázaných odpovědělo, že jim vyhovuje obor, který studují. Jen 25% vyjádřilo svou nespokojenost. Tady bych chtěla podotknout, že počet žáků na naší škole v posledních letech klesá v závislosti na populační křivce. Tím je pak pro žáka jednodušší zahájit studium na oboru, který si zvolí. Samozřejmě ani toto nemusí stačit k tomu, aby studium naplnilo jeho představy o zvoleném oboru.

Vyhovuje Ti obor	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	58	75%
Ne	19	25%

Tab. 1. 3 *Vztah k studijnímu oboru***Otázka č. 4: *Oslovíš učitele vždy, když máš problém ve škole?***

V pořadí čtvrtá otázka byla zaměřena na strategii při problému, která má žák ve škole. Jen 35% odpovědělo, že osloví učitele, když má problém ve škole, 65% odpovědělo na tuto otázku záporně.

Problém ve škole	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	27	35%
Ne	50	65%

Tab. 1. 4 *Problémy ve škole***Otázka č. 5: *Pomáhají Ti učitelé řešit Tvé problémy s učením?***

Tato otázka je zaměřena na pomoc učitele žákovi, pokud má problém s učením. Odpovědi na tuto otázku jsou vyrovnanější než v předešlé otázce. Kladně odpovědělo 47% žáků, o opaku je přesvědčeno 53% žáků.

Problém s učením	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	36	47%
Ne	41	53%

Tab. 1. 5 *Problémy s učením***Otázka č. 6: Pomáhají Ti učitelé řešit Tvé osobní problémy?**

Na šestou otázku, zda učitelé pomáhají žákům řešit osobní problémy, odpovědělo kladně jen 9% respondentů, 91% si myslí, že jim učitelé nepomáhají.

Problém s učením	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	7	9%
Ne	70	91%

Tab. 1. 6 *Osobní problémy žáka***Otázka č. 7: Důvěřuješ učitelům?**

V odpovědi na sedmou otázku vyjádřilo důvěru učitelům 47% dotázaných a 53% žáků učitelům nedůvěřuje. Výsledek šetření je procentuálně téměř ve shodě s odpovědi na otázku č. 5.

Důvěra k učitelům	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	36	47%
Ne	41	53%

Tab. 1. 7 *Důvěra k učitelům***Otázka č. 8: Kdy komunikuješ s učiteli nejraději?**

Cílem osmé otázky je zjistit, kdy žák komunikuje nejraději s učitelem. Až 60% dává přednost komunikaci během vyučovací hodiny, 19% o přestávkách nebo po vyučování. Konzultační hodiny a komunikace mimo školu vyhovují shodně 5% dotázaných; 8% se domnívá, že nekomunikují s učiteli vůbec a 3% žáků se neumí k této otázce vyjádřit. Z odpovědí je zřejmé, že žáci dávají přednost komunikaci v průběhu vyučování, konzultační hodiny a komunikaci mimo školy moc nevyužívají.

Kdy komunikuješ s učitelem nejraději?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Během vyučovací hodiny	46	60%
O přestávkách nebo po vyučování	15	19%
Během konzultačních hodin	4	5%
Mimo školu	4	5%
Nekomunikuji vůbec	6	8%
Neumím se vyjádřit	2	3%

Tab. 1. 8 Kdy komunikuje žák nejraději

Otázka č. 9: Jaké formě komunikace s učitelem dáváš přednost, když máš problém ve škole?

Devátá otázka je zaměřena na problém ve škole. Pokud má žák problém ve škole, drtivá většina dá přednost rozhovoru v soukromí bez účasti dalších osob - 75%. Rozhovor před ostatními žáky upřednostní 16%. Nejméně žáků upřednostní telefonický rozhovor jen 1%, prostřednictvím emailu komunikuje rádo 3%. K této otázce neumí zaujmout stanovisko 5%.

Jaké formě komunikace s učitelem dáváš přednost, když máš problém ve škole?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Rozhovor před ostatními žáky	12	16%
Rozhovor jen s učitelem bez účasti dalších osob	58	75%
Telefonický rozhovor	1	1%
Prostřednictvím emailu	2	3%
Neumím se vyjádřit	4	5%

Tab. 1. 9 Jaké komunikaci dává žák přednost

Otázka č. 10: Co uděláš nejčastěji, když máš problém s právě probíraným učivem?

Desátá otázka byla zaměřena na komunikaci žáka s učitelem v případě problému s probíraným učivem. Překvapivě 36% žáků se zeptá raději spolužáka. Shodně 17% se ihned přihlásí anebo počká, až je učitel vyzve k otázkám. 14% žáků se učí samo, 4% hledají pomoc na internetu. S rodiči doma se učí 6%, k problému se neumí vyjádřit 4% dotázaných. Je tohle chyba ve vzájemné komunikaci, anebo spíše nezáměr o školu jako takovou? Podle šetření v otázce č. 2 odpovědělo 62% žáků, že chodí nerado do školy. Tyto odpovědi navazují ještě

na otázku č. 4, kde 65% dotázaných uvedlo, že neosloví učitele vždy, když mají problém ve škole.

Problém s probíraným učivem	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ihned se přihlásím a zeptám se učitele	13	17%
Počkám, až se nás učitel zeptá, zda jsme učivu porozuměli	13	17%
Zeptám se spolužáka ve škole	28	36%
Učivo proberu doma s rodiči, sourozenci, kamarády	5	6%
Hledám pomoc na internetu	3	4%
Učím se sám	11	14%
Neumím se vyjádřit	4	4%

Tab. 1. 10 *Problém s probíraným učivem*

Otázka č. 11: Zopakuješ svou otázku, když odpovědi učitele nerozumíš?

Otázkou č. 11 se zaměřuje na strategii žáka v případě, že odpovědi učitele nerozumí. Otázku znovu zopakuje až 70%, záporně odpovědělo 30%. Tato aktivní strategie ukazuje, že žáci nemají ostych zopakovat svou otázku a dát tím najevo, že učiteli neporozuměli. Větším problémem pro ně je spíše formulovat správně otázku. Častokrát na otázku „čemu nerozumíš“ slýchávám odpověď: „nerozumím všemu...“ anebo „ani nevím na co se mám zeptat“. Nezbyvá než danou problematiku nebo názorný příklad rozebrat znovu krok za krokem a chtít po žácích potvrzovat každý bod.

Zopakuješ svou otázku, když odpovědi učitele nerozumíš?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	54	70%
Ne	23	30%

Tab. 1. 11 *Zopakuješ svou otázku, když odpovědi učitele nerozumíš?*

Otázka č. 12: Máš doma počítač s připojením na internet?

Otázky č. 12 až 14 jsou zaměřeny na komunikaci žáka s učitelem přes internet. Kontrolní otázka č. 12 zjišťuje, zda má žák doma k dispozici počítač s připojením na internet. Kladně odpovědělo 97% a 3% žáků komunikace přes internet doma nemá.

Máš doma počítač s připojením na internet?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	75	97%
Ne	2	3%

Tab. 1. 12 Připojení na internet

Otázka č. 13: Využíváš internet v komunikaci s učiteli?

Na otázku č. 13 odpovědělo 62% žáku, že využívá internet ke komunikaci s učiteli, 38% tuto komunikaci nevyužívá.

Využíváš internet v komunikaci s učiteli?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	48	62%
Ne	29	38%

Tab. 1. 13 Komunikace s učiteli přes internet

Otázka č. 14: Jaká komunikace s učiteli přes internet Ti vyhovuje?

V otázce č. 14 se zjišťuje, jaké komunikaci prostřednictvím internetu dává žák přednost. Dotázaný mohl možnost označit jednu nebo více odpovědí. Nejoblíbenější komunikací je posílání vypracovaných úkolů přes internet 29% odpovědí. Oznamování absence emailem vyhovuje 28% žáků. Na stejné úrovni popularity skončilo zadávání úkolů emailem - 20% a informace, kde žáci najdou probírané učivo na internetu - 21%. Pouze 2% žáků odpovědělo, že jim tato komunikace nevyhovuje.

Jaká komunikace s učiteli přes internet Ti vyhovuje?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Když učitel zadává úkoly emailem	24	20%
Když mně informuje, kde najdu probírané učivo na internetu	26	21%
Když mohu poslat vypracované úkoly emailem	35	29%
Když mohu oznámit svou absenci emailem	33	28%
Nemám doma internet, tato komunikace mně nevyhovuje	2	2%

Tab. 1. 14 Komunikace žáka s učitelem přes internet

Otázka č. 15: Máš často kázeňské problémy?

Otázky č. 15 a č. 16 jsou zaměřeny na nekázeň, která je projevem negativní komunikace žáka s učitelem. Častokrát může signalizovat problém ve vzájemné komunikaci. Může se jednat jak o verbální tak i neverbální signály nekázně. Dle mého názoru, převažují-li verbální signály, pak bývá nejčastějším projevem žáka ve třídě strhnutí pozornosti publika třídy a učitele na svou osobu. Otázka č. 15 se dotazuje žáka, zda má často kázeňské problémy. Jen 13% žáků přiznává, že mají často kázeňské problémy. Převážná část respondentů v relativní četnosti 87% se domnívá, že kázeňské problémy nemá.

Máš často kázeňské problémy?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	10	13%
Ne	67	87%

Tab. 1. 15 *Kázeňské problémy***Otázka č. 16: Co si myslíš, že je nejčastějším motivem tvé nekázně?**

Tato otázka se táže žáka, co je nejčastějším motivem jeho nekázně. Ve srovnání s předchozí otázkou, už jen 36% tvrdí, že nemá kázeňské přestupky ve škole. Nejvíce žáků - 26% nerozumí učivu, 19% se nudí ve škole, 6% se domnívá, že je k nekázni navádí kamarádi. Nejméně žáků jako motiv uvedlo, že má problémy v rodině anebo svou nekázeň připisuje poruše chování. Obě skupiny stejným podílem 3%.

Co si myslíš, že je nejčastějším motivem tvé nekázně?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Zvolený obor mně nebaví	5	7%
Nerozumím učivu	20	26%
Nudím se ve škole	15	19%
Mám poruchu chování	2	3%
Mám problémy v rodině	2	3%
Kamarádi mně navádí	5	6%
Nemám kázeň. přestupky ve škole	28	36%

Tab. 1. 16 *Nejčastější motiv nekázně***Otázka č. 17: Jsi doma trestán za nekázeň ve škole?**

Na otázku, zda jsou žáci trestáni doma za nekázeň, odpovědělo 83% záporně. Motivace žáků ke kázni je pro učitele problém, pokud rodina nespolupracuje se školou. Chybí-li ká-

zeň a pevná ruka rodiče, kázeňská opatření ve škole se mívají účinnější. Jen 17% respondentů připouští, že jsou doma trestáni za nekázeň ve škole.

Jsi doma trestán za nekázeň ve škole?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	13	17%
Ne	64	83%

Tab. 1. 17 Trest za nekázeň ve škole

Otázka č. 18: Oznámíš šikanu spolužáka učiteli?

18. a 19. otázka zkoumá, zda má žák důvěru k učiteli v případě šikany. Jen 29% žáků oznámí šikanu spolužáka učiteli a 27% se svěří se šikanou své osoby. Ve srovnání s odpovědí na sedmou otázku, kde vyjádřilo důvěru učitelům 47% dotázaných, toto zjištění není příznivým prvkem vzájemné komunikace mezi učiteli a žáky. Problém šikany je obecně citlivé téma, kterému je nutné neustále věnovat odbornou a systematickou péči nejen na naší škole.

Oznámíš šikanu spolužáka učiteli?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	22	29%
Ne	55	71%

Tab. 1. 18 Šikana spolužáka

Otázka č. 19: Oznámíš šikanu své osoby učiteli?

Oznámíš šikanu své osoby učiteli?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	21	27%
Ne	56	73%

Tab. 1. 19 Šikana žáka

Otázka č. 20: V jaké rodině žiješ?

20. otázka zkoumá, v jaké rodině žák žije. Většina dotázaných žije v úplné rodině s oběma rodiči 81%, v neúplné rodině s jedním rodičem žije 18%. Jen 1% uvedlo domácnost prarodičů. Ostatní odpovědi neuvedl ani jeden respondent.

V jaké rodině žiješ ?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V úplné rodině s oběma rodiči	62	81%
V neúplné rodině s jedním rodičem	14	18%
V domácnosti prarodičů	1	1%
Se starším sourozencem	0	0%
U příbuzných	0	0%
V dětském domově	0	0%
Sám	0	0%
Jinak uveď jak.....	0	0%

Tab. 1. 20 Rodina žáka

Otázka č. 21 S kým Ti vyhovuje více komunikovat?

Otázka č. 21. zkoumá komunikaci žáka s učitelem v závislosti na pohlaví. Celkem 22% žáků dává přednost komunikaci s učitelem, 8% komunikuje raději s učitelkou a 70% uvedlo, že při komunikaci nerozlišují pohlaví učitele. Navíc v odpovědi na otázku č. 20 uvedlo 81% dotázaných žáků, že žije v úplné rodině s oběma rodiči. U těchto jedinců je větší předpoklad vnímat rovnocenně mužskou a ženskou autoritu. Je to příznivý stav z pohledu celkové převahy žen - učitelek ve školství. Vzhledem k tomu, že naše střední škola je technického zaměření, je počet učitelů několikanásobně vyšší než počet učitelek. K dnešnímu dni učí na naší škole na plný úvazek celkem 33 učitelů teoretické výuky, z toho 10 učitelek. Na zkrácený úvazek je zaměstnáno 8 učitelů a jedna učitelka. Učitelé odborného výcviku v počtu 30 jsou výhradně mužského pohlaví.

S kým Ti vyhovuje více komunikovat?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Učitel	17	22%
Učitelka	6	8%
Nerozlišuji to	54	70%

Tab. 1. 21 Komunikace a pohlaví

Otázka č. 22: Bylo pro Tebe snadné vyplnit tento dotazník?

Poslední otázka zjišťuje, zda bylo pro respondenty jednoduché vyplnit tento dotazník. Až 79% dotázaných považovalo vyplnění dotazníku za snadné; 21% uvedlo, že ne. Při tvorbě otázek pro žáky jsem se snažila o co největší jednoduchost vzhledem ke zkušenostem, které mám s komunikací s mými žáky. Odpovědi na tuto otázku naznačují, že jsem snad v tomto bodě byla celkem úspěšná.

Bylo pro Tebe snadné vyplnit tento dotazník?	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	61	79%
Ne	16	21%

Tab. 1. 22 Obtížnost dotazníku

4.2 Výzkum č. 2 - komunikační strategie učitele

Otázka č. 1: *Jste spokojen/a se svou profesí učitele?*

První otázka byla zaměřena na spokojenost učitelů s profesí. Výsledek je pro mě překvapením. Až 75% učitelů je spokojeno se svou profesí, 25% odpovědělo záporně. Lze konstatovat, že učitelé naší školy jsou převážně spokojeni se svou profesí. V zákulisí jsem se dověděla, že to byla hned na úvod nejtěžší otázka.

Spokojenost s profesí	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	15	75%
Ne	5	25%

Tab. 2. 1 Spokojenost s profesí

Otázka č. 2: *Myslíte si, že učitelská profese je náročná na komunikaci s žáky?*

Druhá otázka zkoumá názor, zda se učitelům jeví jejich profese náročná z hlediska komunikace se žáky. V odpovědi se shodlo 100% dotázaných a hodnotí svou profesí jako náročnou na komunikaci. K tomuto výsledku není co dodat. V další otázce se zaměříme na to, co je z této komunikace považováno za nejtěžší.

Náročnost profese	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	20	100%
Ne	0	0%

Tab. 2. 2 Náročnost profese

Otázka č. 3: *Co považujete v komunikaci se žáky za nejnáročnější?*

Označte 5 odpovědi v pořadí 1 – 5 takto:

1 – nejnáročnější komunikace

5 – snadná komunikace

V pořadí třetí otázka zjišťuje, která oblast komunikace je nejnáročnější a naopak, která je snadná. V tabulce č. 3 je znázorněno, jak pedagogové hodnotí jednotlivé oblasti komunikace stupni od 1 - nejnáročnější komunikace až do 5 - snadná komunikace. Za nejnáročnější komunikaci označili učitelé stupněm č. 1 *motivaci žáků k učení* celkem 55% odpovědí. Druhou nejtěžší oblastí komunikace je *vysvětlování nového učiva* s 20% odpovědí. Nejdiskutovanější téma *udržení kázně v hodině* – se umístilo z 15% na třetím místě největší obtížnosti. Jako nejsnadnější komunikaci ohodnotili učitelé stupněm č. 5 *sociální komunikaci s žáky a zdůvodnění hodnocení žáků* - obojí získalo v relativní četnosti 35%. *Vysvětlování nového učiva* a *udržení kázně v hodině* bylo vyhodnoceno jako snadná komunikace na stejné úrovni obtížnosti č. 5 v relativní četnosti 15%. *Motivace žáků k učení* není vůbec snadná komunikace, o tom je přesvědčeno 100% respondentů. Ani jeden z odpovídajících ji nehodnotil stupněm 5 ani 4. V tabulce č. 6 je vidět, že *motivace žáků k učení* se stává vůbec nejnáročnější komunikaci učitele s žáky. Skutečně je problém zdůvodnit žákům, proč se mají něco naučit, když oni jsou přesvědčeni, že to nikdy nebudou potřebovat. S tímto problémem se potýkám nejen v hodinách matematiky ale kupodivu i při výuce informačních technologií.

Náročnost komunikace - pořadí	1	2	3	4	5
Vysvětlování nového učiva – <i>relativní četnost</i>	20%	15%	15%	35%	15%
Motivace žáků k učení – <i>relativní četnost</i>	55%	30%	15%	0%	0%
Udržení kázně v hodině – <i>relativní četnost</i>	15%	40%	25%	5%	15%
Zdůvodnění hodnocení žáků – <i>relativní četnost</i>	0%	5%	15%	45%	35%
Sociální komunikace s žáky – <i>relativní četnost</i>	10%	10%	30%	15%	35%

Tab. 2. 3 Náročnost komunikace

Otázka č. 4: Máte problémy při komunikaci s žáky na SŠ - COPT?

V pořadí čtvrtá otázka byla zaměřena na problémy při komunikaci s žáky. Nejvíce 45% dotázaných odpovědělo, že problém mají *výjimečně*. *Opakovaně* má problémy 35% učitelů. *Často* má problémy 1% dotázaných a 15% odpovědělo *ne*.

Problém s komunikací	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano často	1	5%
Ano opakovaně	7	35%
Výjimečně	9	45%
Ne	3	15%

Tab. 2. 4 *Problém s komunikací***Otázka č. 5: Co vám vadí nejvíc při komunikaci s problémovými žáky?**

Tato otázka zkoumá, co nejvíc vadí učitelům při komunikaci s problémovými žáky. Za největší problém byla označena *Nekázeň a vulgarita žáků*, která vadí 30% učitelů. *Nezájem rodiny o dění ve škole* trápí 25% dotázaných; 20% se domnívá, že *nejsou vymezena přesná pravidla komunikace učitele a žáka*. Tady je zřejmě nedostatek na straně učitelů, nelze spoléhat na pomoc zvenčí a očekávat, že pravidla vymezí někdo jiný. Obecná pravidla vymezuje školní řád, ale nikdy nezahrnuje všechny situace. *Nespolupracující chování žáků* vadí 15% učitelů. Bez současné pomoci rodiny nebo psychologa tento problém lze jen stěží odstranit. Překvapivě často diskutovaný problém - *Nízká společenská prestiž povolání učitele* je na posledním místě, označilo ji 10% respondentů. Žádný jiný důvod problémové komunikace nebyl uveden.

Komunikace s problémovými žáky	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nejsou vymezena přesná pravidla komunikace učitele a žáka	4	20%
Nezájem rodiny o dění ve škole	5	25%
Nízká společenská prestiž povolání učitele	2	10%
Nekázeň a vulgarita žáků	6	30%
Nespolupracující chování	3	15%
Jiné, uveďte jaké.....	0	0%

Tab. 2. 5 *Komunikace s problémovými žáky*

Otázka č. 6: Jakou strategii komunikace s žáky praktikujete nejčastěji během výuky na SŠ - COPT? (možnost označit více odpovědí)

Šestá otázka zkoumá strategii učitele během výuky. Plán výuky uzpůsobí vzniklé situaci 28% učitelů, naproti tomu 11% vyučujících *dodržují plán výuky přesně podle tematického plánu a změny dělají jen výjimečně*. Ve třídě nestrpí žádný komunikační šum 4% dotázaných a vyžadují naprostou kázeň a ticho při výkladu. Pouze 13% učitelů *toleruje „pracovní“ atmosféru* (žáci se mohou tichým hlasem bavit, ovšem vždy k tématu). Ve výuce vítá aktivitu žáků a diskuzi k probíranému tématu 23% dotázaných. Dostatečnou možnost k vyjádření vlastního stanoviska a zaujetí kritického postoje vůči výkladu dává žákům 19%. *Komunikační šum nevedí* jen 2%, a je jim jedno, co žáci ve třídě dělají, plní si pouze povinnosti spojené s výkladem látky.

Komunikační strategie učitele	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dodržuji plán výuky přesně podle tematického plánu a změny dělám jen výjimečně	5	11%
Plán výuky uzpůsobím vzniklé situaci (v případě potřeby zvolním tempo výkladu nového učiva, více času věnuji na opakování)	13	28%
Ve výuce vítám aktivitu žáků a diskuzi k probíranému tématu	11	23%
Ve třídě nestrpím žádný komunikační šum. Vyžaduji naprostou kázeň a ticho při výkladu.	2	4%
Dávám žákům dostatečnou možnost k vyjádření vlastního stanoviska a zaujetí kritického postoje vůči výkladu	9	19%
Toleruji „pracovní“ atmosféru (žáci se mohou tichým hlasem bavit, ovšem vždy k tématu)	6	13%
Komunikační šum mi nevedí, je mi jedno, co žáci ve třídě dělají, plním si pouze povinnosti spojené s výkladem látky.	1	2%

Tab. 2. 6 Komunikační strategie učitele

Otázka č. 7: Myslíte si, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku Vaší pedagogické praxe?

V odpovědích na sedmou otázku vyjádřili učitelé 90% souhlas s názorem, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku jejich pedagogické praxe oproti 10%, kteří si to nemyslí. Toto hodnocení poukazuje na skutečnost, že celková úroveň komunikačních schopností žáků na SŠ - COPT má klesající tendenci.

Horší vyjadřovací schopnosti žáků	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	18	90%
Ne	2	10%

Tab. 2. 7 Horší vyjadřovací schopnosti žáků

Otázka č. 8: Co považujete za nejčastější příčinu nedostatečných komunikačních dovedností žáků (možnost označit více odpovědí)

Cílem osmé otázky je zjistit, co je příčinou nedostatečných komunikačních dovedností žáků. Za nejčastější příčinu je 30% vyhodnocen *nedostatek čtení knih*. Dalším stejně četným problémem se stávají *nedostatečné jazykové a vyjadřovací schopnosti žáků* s 27%, což jak víme, úzce souvisí s předešlým problémem. *Poruchy chování a osobnosti* s 18% jsou taktéž nezanedbatelným problémem v komunikaci žáka. Jako menší problém jsou vyhodnoceny *Sociální problémy v rodině* - 9% odpovědí; *poruchy pozornosti a hyperaktivita* - 7% odpovědí; *Špatný vliv kamarádů, drogy* 5% odpovědí. Jiné příčiny uvedlo 2% respondentů - virtuální svět, psaní SMS, facebook a špatný systém školství. Problém komunikace na internetu či mobilními telefony, která se omezuje na psaní holých stručných vět se spoustou zkratk, znaků a ikon tak zvaných „smajlíků“, může být jedním z důvodů nedostatečných vyjadřovacích schopností dnešní, hlavně mladší populace. Když k tomu přidáme spoustu času stráveného tímto způsobem komunikace, příležitosti k normální přímé komunikaci není nazbyt.

Příčiny nedostatečných komunikačních dovedností žáků	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nedostatečné jazykové a vyjadřovací schopnosti žáků	12	27%
Poruchy pozornosti a hyperaktivita	3	7%
Poruchy chování a osobnosti	8	18%
Sociální problémy v rodině	4	9%
Špatný vliv kamarádů, drogy	2	5%
Nedostatek čtení knih	13	30%
Jiné	2	5%

Tab. 2. 8 Kdy komunikuje žák nejraději

Otázka č. 9: Co považujete za největší překážku při komunikaci se žáky, které učíte?

Označte 5 odpovědi v pořadí 1 – 5 takto:

1 – největší problém

5 – nejmenší problém

V pořadí devátá otázka zjišťuje, co považují učitelé za největší problém při komunikaci se žáky. V tabulce č. 9 je znázorněno, jak pedagogové hodnotí jednotlivé problémy stupni od 1 – největší problém až do 5 - nejmenší problém.

Hodnocení největší problém komunikace (stupeň č. 1) *nezájem žáků o učivo* získalo 55% odpovědí. Na druhém místě náročnosti je hodnocena s 25% odpovědí *nesoustředěnost a neschopnost učit se. Záškoláctví a nezájem ze strany rodiny o dění ve škole* označilo za největší překážku 10% učitelů. *Nekázeň a vulgarita žáků* jako překážka komunikace je hodnocena stejně, jako překážka *vlivu drog a jiných omamných látek*, obojí pouhých 5% odpovídajících.

Pro srovnání za nejnáročnější komunikaci v otázce č. 3 označili učitelé stupněm č. 1 *motivaci žáků k učení* celkem 55% odpovědí.

Nejmenším problémem komunikace (stupeň č. 5) byl hodnocen *vliv drog a jiných omamných látek* (65% odpovědí). *Nesoustředěnost a neschopnost učit se* považuje 15% respondentů za nejmenší problém komunikace. *Záškoláctví a nezájem ze strany rodiny o dění ve škole* je hodnoceno 10% podílem odpovědí. Jak *nezájem žáků o učivo* tak i *nekázeň a vulgarita žáků* jsou jako snadná překážka v komunikaci hodnoceny na stejné úrovni; obojí pouhých 5 % odpovídajících.

Největší překážky komunikace – pořadí	1	2	3	4	5
Nesoustředěnost a neschopnost učit se – <i>relativní četnost</i>	25%	35%	10%	15%	15%
Nezájem žáků o učivo – <i>relativní četnost</i>	55%	15%	15%	10%	5%
Nekázeň a vulgarita žáků – <i>relativní četnost</i>	5%	25%	30%	35%	5%
Záškoláctví a nezájem ze strany rodiny o dění ve škole – <i>relativní četnost</i>	10%	20%	35%	25%	10%
Žáci pod vlivem drog a jiných omamných látek – <i>relativní četnost</i>	5%	5%	10%	15%	65%

Tab. 2. 9 Překážky komunikace

Otázka č. 10: *Souhlasíte s názorem, že využití ICT technologií pro mimoškolní přípravu žáka zvýší jeho motivaci k výuce?*

V odpovědi na desátou otázku si 65% respondentů myslí, že ICT technologie zvýší motivaci žáka k výuce, 35% s tímto názorem nesouhlasí.

ICT technologie a motivace žáků k výuce	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	13	65%
Ne	7	35%

Tab. 2. 10 ICT technologie a motivace žáků k výuce

Otázka č. 11: *Myslíte si, že nové ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky?*

Jedenáctá otázkou dotazníku zkoumá názor učitelů, co si myslí o tom, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky. 70% dotázaných odpovědělo kladně, 30% nesouhlasí s tímto názorem.

ICT technologie a efektivita komunikace	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	14	70%
Ne	6	30%

Tab. 2. 11 ICT technologie a efektivita komunikace

Otázka č. 12: *Myslíte si, že nové ICT technologie mají negativní vliv na komunikační dovednosti žáků - rozptylují je a odvádí od učení a zhoršují schopnosti vyjadřování?*

V odpovědi na 12. otázku si 60% respondentů myslí, že ICT technologie mají negativní vliv na žáka, rozptylují je a odvádí od učení; 40% učitelů s tímto názorem nesouhlasí.

ICT technologie a negativní vliv na žáky	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	12	60%
Ne	8	40%

Tab. 2. 12 *ICT technologie a negativní vliv na žáky*

Otázka č. 13: *Uvítal/a byste školení a vzdělávání se zaměřením na využívání ICT ve výuce?*

Výzkumným cílem otázky č. 13 je zjistit zájem učitelů o další vzdělávání v oblasti ICT technologií pro využití ve výuce. 65 % dotázaných by uvítalo další školení v oblasti ICT, 35% odpovědělo záporně. Tento názor koresponduje s odpověďmi na otázku č. 11, kde 70% dotázaných se domnívá, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky.

Školení ICT technologií	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	13	65%
Ne	7	35%

Tab. 2. 13 *Školení ICT technologií*

Otázka č. 14: *Myslíte si, že využití ICT technologií vám usnadní komunikaci s žáky a jejich rodiči? (v případě kladné odpovědi vyberte i více odpovědí)*

Cílem 14. otázky je zjistit, které ICT technologie učitel využívá pro usnadnění komunikace. V tabulce č. 14 jsou vidět odpovědi v celkové četnosti 56. *ICT technologie přímo ve výuce* využívá 23% dotázaných. *Oznámení absence ve škole emailem, telefonem* usnadní komunikaci 21% učitelů. *ICT technologie využívá k lepší komunikaci s rodiči* 21% respondentů. *Vypracované úkoly zaslané prostřednictvím emailu* uvítá 14% dotázaných. Možnost *Ano, mohu zadávat úkoly emailem*, označilo 9% učitelů rovněž tak možnost *informovat žáky, kde najdou probírané učivo na Internetu*, využívá 9% učitelů. *Ne, většina žáků (jejich*

zákoných zástupců) nemá přístup k Internetu, tato komunikace mně nevyhovuje, odpověděli jen 2% respondentů. Tady je nutné zmínit, že všichni učitelé mají povinnost zapisovat známky absenci a poznámky o chování žáků do internetové aplikace SAS, která je zpřístupněna přes webové rozhraní naší školy. Informační systém školy nabízí rychlý a jednoduchý přístup ke všem důležitým informacím o studiu každého žáka na SŠ - COPT Kroměříž. Kontakt s učiteli, přehled vyučovacích hodin, předmětů, oborů i výsledků a spousta dalších informací. Tímto je nabízena rodičům rychlá komunikace se školou s využitím ICT technologií.

ICT technologie a usnadnění komunikace s žáky	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano, využívám ICT technologie přímo ve výuce	13	23%
Ano mohu zadávat úkoly emailem	5	9%
Ano, informuji je, kde najdou probírané učivo na Internetu	5	9%
Ano, když mně pošlou vypracované úkoly emailem	8	14%
Ano, když žáci (jejich zákonní zástupci) mohou oznámit absenci ve škole emailem, telefonem	12	21%
Ano, ICT technologie využívám k lepší komunikaci s rodiči	12	21%
Ne, většina žáků (jejich zákonných zástupců) nemá přístup k Internetu, tato komunikace mně nevyhovuje	1	2%

Tab. 2. 14 *ICT technologie a usnadnění komunikace s žáky*

Otázka č. 15: Pohlaví

Otázka č. 15 zjišťuje pohlaví respondentů. Do výzkumu bylo zahrnuto 20 odpovědí, které vyplnilo 65% učitelů a 35% učitelek.

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Muž	13	65%
Žena	7	35%

Tab. 2. 15 *Pohlaví respondentů*

Otázka č. 16: Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?

<i>Délka pedagogické praxe</i>	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Do 5 let	3	15%
Od 6 do 15 let	8	40%
Od 16 do 29 let	7	35%
30 a více let	2	10%

Tab. 2. 16 *Délka pedagogická praxe***Otázka č. 17: Jak dlouho učíte na SŠ - COPT v Kroměříži?**

<i>Praxe na SŠ - COPT</i>	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Do 5 let	3	15%
Od 6 do 15 let	12	60%
Od 16 do 29 let	5	25%
30 a více let	0	0%

Tab. 2. 17 *Praxe na SŠ - COPT v Kroměříži***4.3 Shrnutí výsledků výzkumu**

Komunikovat v různých životních situacích se člověk učí celý život. Každá profese se vyznačuje vlastním komunikačním stylem, strategií komunikování, svým jazykem, žargonem. Ve své dřívější praxi jsem vždy komunikovala s lidmi, protějškem v komunikaci byli zákazníci. Moje profese manažera servisního týmu zajišťujícího implementaci a servis programového vybavení vyžadovala neustálý kontakt s klienty – uživateli, ať už po telefonu, emailem nebo přímou komunikaci s nimi při servisní návštěvě přímo v jejich firmě. Součástí mé práce bylo rovněž školení zákazníků, kterého cílem bylo naučit je používat zakoupený software. Strategie mé komunikace byla podřízená strategii firmy, pro kterou jsem pracovala. Součástí takovéto práce je na prvním místě zajistit maximální spokojenost vašich klientů. Pro mě nová profese učitelky je specifická svou náplní i komunikační strategií. Cílem práce je výchova a vzdělávání žáků a následně spokojenost jejich rodičů. Ve své nové profesi učitelky jsem se ocitla v novém komunikačním prostředí. Mými komunikačními protějšky se stali nejen žáci, které učím, ale i jejich rodiče a také kolegové učitelé. Nová profese učitele pro mě znamená změnu vztahu k objektu mé práce. Náplní práce se stává výchova a vzdělávání žáků. Změna stylu komunikace byla nutná, zvláště komunikace s žáky, nyní mými klienty. Věk žáka střední školy v r 15 až 20 let je obdobím adolescence,

obdobím psychického a racionálního dospívání. V tomto období označovaném jako starší školní věk, se žák nachází na vrcholu intelektuálních schopností. Bohužel nedostatek vědomostí a zkušeností způsobují, že rozumové výkony adolescentů nejsou na úrovni dospělého člověka. Je tedy zřejmé, že komunikační styl s žáky nemůže být stejný, jako s dospělými, kteří byli dříve mými klienty. Rovněž komunikace s mými kolegy učiteli se mění, komunikace o společných cílech naší práce je jiná.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaká je vzájemná strategie komunikace mezi učiteli a žáky na naší střední škole SŠ-COPT. Formou dotazníků jsem se snažila najít odpověď na výzkumné otázky, které jsem si položila na začátku mého výzkumu.

Hlavní výzkumná otázka zní:

Jaká je současná strategie komunikace mezi žákem a učitelem na naší střední škole?

Na základě studia dané problematiky a mých dosavadních zkušeností z prostředí školy byly stanoveny **dílčí cíle výzkumů:**

Výzkum č. 1: Zjistit komunikační strategii žáka.

Dílčí výzkumné otázky:

Existuje závislost mezi komunikační strategií a vztahem žáka ke škole - zvolenému oboru studia, k učiteli?

Vztah ke škole a zvolenému oboru studia zkoumají otázky č. 2 až č. 3. Vztah k učiteli je předmětem výzkumu v otázkách č. 4 až č. 7.

Jen 38% žáků chodí rádo do školy, 62% odpovědělo záporně. Tento výsledek není nijak pozoruhodný vzhledem k problému se záškoláctvím a celkovými počty zameškaných hodin na naší škole, které mají rok od roku vzrůstající tendenci. Jak už dříve bylo zmíněno, tento výsledek není překvapivý, bohužel častokrát s tichým souhlasem rodiny. Pro rodiče je snadnější omluvit absenci svého potomka ve škole, než vysvětlovat sociální pracovníci, proč nechodí do školy. Toto krátkozraké řešení zajistí rodině momentální finanční výhody, ale o výchově nelze mluvit.

Ve vztahu ke studijnímu oboru vyjádřili respondenti větší přízeň, než ve vztahu ke škole. 75 % dotázaných odpovědělo, že jim vyhovuje obor, který studují. Jen 25% vyjádřilo svou nespokojenost. Tady bych chtěla podotknout, že počet žáků na naší škole v posledních letech klesá v závislosti na populační křivce. Žák tak má větší šanci zahájit studium na

oboru, který si zvolí. Samozřejmě ani toto nemusí stačit k tomu, aby studium naplnilo jeho představu o zvoleném oboru.

Jaký je vztah k učiteli a strategii komunikaci při problému, která má žák ve škole. Pouze 35% odpovědělo, že osloví učitele, když má problém ve škole, 65% tvrdí, že učitele neosloví.

47% žáků, si myslí, že mu učitelé pomáhají, pokud má problém s učením. O opaku je přesvědčeno 53 % žáků. Odpovědi na tuto otázku jsou vyrovnanější než v otázce ohledně obecného problému ve škole. Zda učitelé pomáhají žákům řešit osobní problémy, odpovědělo kladně jen 9% respondentů, 91% si myslí, že jim učitelé nepomáhají.

Důvěru učitelům vyjádřilo 47% dotázaných, 53% žáků učitelům nedůvěřuje. Výsledek šetření je procentuálně ve shodě se strategií komunikace v případě problému ve škole.

Shrnutí:

Jen 38% žáků chodí rádo do školy, oproti tomu 75% dotázaných odpovědělo, že jim vyhovuje obor, který studují. Pouze 35% odpovědělo, že osloví učitele, když mají problém ve škole; a 47% žáků si myslí, že jim učitelé pomáhají, pokud mají problém s učením. Důvěru učitelům vyjádřilo 47% dotázaných, což je téměř polovina respondentů, a je to víc než počet žáků, kteří chodí rádi do školy.

Jaké komunikační prostředky ve vztahu k učiteli volí nejčastěji žáci?

Jaké komunikační prostředky ve vztahu k učiteli volí žák nejčastěji, je předmětem výzkumu v otázce č. 8.

Kdy žák komunikuje nejraději s učitelem? Až 60% dává přednost komunikaci během vyučovací hodiny, 19% o přestávkách nebo po vyučování. Konzultační hodiny a komunikace mimo školu vyhovují shodně 5% dotázaných; 8% se domnívá, že nekomunikují s učiteli vůbec a 3% žáků se neumí k této otázce vyjádřit. Z odpovědí je zřejmé, že žáci dávají přednost komunikaci v průběhu vyučování, konzultační hodiny a komunikaci mimo školy moc nevyužívají. Skutečně dle mých zkušeností většina komunikace s žáky se odehrává ve vyučování nebo o přestávkách. Konzultační hodiny nevyhovují většině žáků, jen výjimečně se najdou žáci ochotni zůstat ve škole nad rámec povinné výuky. Zatím jsem se nesetkala s tím, že by žák se mnou vůbec nekomunikoval.

Shrnutí:

Z odpovědí je zřejmé, že žáci dávají přednost komunikaci v průběhu vyučování, konzultační hodiny a komunikaci mimo školu moc nevyužívají.

Jak se liší tato komunikační strategie v různých školních situacích?

Komunikační strategii žáka v případě problému ve škole zkoumají otázky č. 9 až č. 11. Devátá otázka se specifikuje na problém ve škole. Pokud má žák problém ve škole, drtivá většina dá přednost rozhovoru v soukromí bez účasti dalších osob - 75%. Rozhovor před ostatními žáky upřednostní 16%. Nejméně žáků upřednostní telefonický rozhovor jen 1%, prostřednictvím emailu komunikuje rádo 3%. K této otázce neumí zaujmout stanovisko 5%. Z uvedeného je zřejmé, že i žák řeší problém raději v soukromí, jen s učitelem, případně i před ostatními žáky. Jsou situace, kde přímá komunikace je nezaměnitelná. Jak komunikuje žák s učitelem v případě problému s probíraným učivem? Překvapivě 36% žáků se zeptá raději spolužáka. Je zřejmé, že pokud spolužák učivo chápe, je schopen je vysvětlit kamarádovi v omezené míře rychle a zjednodušeným stylem. Část žáků se ihned přihlásí anebo počká, až je učitel vyzve k otázkám. Obě skupiny jsou zastoupeny 17% odpovědí. Tyto skupiny tvoří pro učitele rychlou zpětnou vazbu a jsou tím nejlepším komunikačním partnerem. Skupina 14% žáků se učí samo, což není ojedinělé zejména u talentovaných žáků. Mohou sem patřit i žáci nesmělí, anebo ti, kteří se obávají posměchu v případě odhalení jejich nevědomosti. Problém s učivem řeší 4% hledáním pomoci na internetu. S rodiči a sourozenci se učí doma 6%, k problému se neumí vyjádřit 4% dotázaných. Je tohle chyba ve vzájemné komunikaci, anebo spíše nezáměr o školu jako takovou? Podle šetření v otázce č. 2 odpovědělo 62% žáků, že chodí nerado do školy. Tyto odpovědi navažují ještě na otázku č. 4, kde 65% dotázaných uvedlo, že neosloví učitele vždy, když mají problém ve škole. Jakou strategii zvolí žák v případě, že odpovědi učitele nerozumí? Otázku znovu zopakuje až 70% a 30% tuto možnost nevyužije. Tato aktivní strategie ukazuje, že většina žáků nemá ostych zopakovat svou otázku, a dát tím najevo, že učiteli neporozuměli. Větším problémem pro ně je spíše formulovat správně otázku. Častokrát na otázku „čemu nerozumí“ slychávám od nich odpověď: „nerozumím všemu...“ anebo „ani nevím na co se mám zeptat“. Nezbyvá než danou problematiku nebo názorný příklad rozebrat znovu krok za krokem a chtít po žácích potvrzovat každý bod.

Otázky č. 15 a č. 16 jsou zaměřeny na strategii komunikace v případě nekázně, která je projevem negativní komunikace žáka s učitelem. Častokrát může signalizovat problém ve

vzájemné komunikaci. Může se jednat jak o verbální tak i neverbální signály nekázně. Dle mého názoru, převažují-li verbální signály, pak bývá nejčastějším projevem žáka ve třídě strhnutí pozornosti publika - třídy a učitele na sebe. Otázka č. 15 se dotazuje žáka, zda má často kázeňské problémy. Jen 13% žáků přiznává, že mají často kázeňské problémy. Převážná část respondentů v relativní četnosti 87% se domnívá, že kázeňské problémy nemá. Otázka č. 16 zkoumá, co je nejčastějším motivem žakovy nekázně. Ve srovnání s předchozí otázkou, už jen 36% tvrdí, že nemá kázeňské přestupky ve škole. Jako důvod nekázně, že nerozumí učivu, uvádí 26% respondentů. Dalších 19% zdůvodňuje nekázeň tím, že se nudí ve škole a 6% se domnívá, že je k nekázni navádí kamarádi. Nejméně žáků jako motiv uvedlo, že má problémy v rodině anebo svou nekázeň připisuje poruše chování. Obě skupiny stejným podílem 3%.

Na otázku, zda jsou žáci trestáni doma za nekázeň, odpovědělo 83%, že ne. Jen 17% respondentů připouští, že jsou doma trestáni za nekázeň ve škole. Motivace žáků ke kázni je pro učitele problém, pokud rodina nespolupracuje se školou. Chybí-li kázeň a pevná ruka rodiče, kázeňská opatření ve škole se mívají účinkem. Paradoxně není výjimkou, že na rodičovských schůzkách chybí právě rodiče (zákonní zástupci) problémových žáků.

Navíc většina dotázaných uvedla, že žije v úplné rodině s oběma rodiči 81%, v neúplné rodině s jedním rodičem žije 18%. Jen 1% uvedlo domácnost prarodičů. Jiné rodinné poměry neuvedl ani jeden respondent.

18. a 19. otázka zkoumá, zda má žák důvěru k učiteli v případě šikany. Jen 29% žáků oznámí šikanu spolužáka učiteli a 27% se svěří se šikanou své osoby. Ve srovnání s odpovědi na sedmou otázku, kde vyjádřilo důvěru učitelům 47% dotázaných, tohle zjištění není příznivým prvkem vzájemné komunikace mezi učiteli a žáky. Problém šikany je obecně citlivé téma, kterému je nutné neustále věnovat odbornou a systematickou péči nejen na naší škole.

Shrnutí:

Pokud má žák problém ve škole, drtivá většina dá přednost rozhovoru v soukromí bez účasti dalších osob - 75% respondentů. V případě problému s probíraným učivem překvapivě 36% žáků se zeptá raději spolužáka. V případě, že žák odpoví učitele nerozumí, zopakuje znovu svou otázku (až 70% odpovídajících). Tato aktivní strategie ukazuje, že většina žáků nemá ostych zopakovat svou otázku, a dát tím najevo, že učiteli nepochopili. Jaká je strategie komunikace v případě nekázně, která je projevem negativní komunika-

ce žáka s učitelem. Pouze 13% žáků přiznává, že mají často kázeňské problémy. Jako nejčastější důvod nekázně uvádí, že nerozumí učivu. Je tohle chyba ve vzájemné komunikaci, anebo spíše nezáměr o školu jako takovou? Osobně si myslím, že je to spíše nezáměr o školu a učení. Komunikace s učitelem při problému se šikanou je hodnocena žáky tak, že: 29 % žáků oznámí šikanu spolužáka učiteli a 27% se svěří se šikanou své osoby.

Jak ovlivňuje komunikaci vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií?

Otázky č. 12 až 14 jsou zaměřeny na komunikaci žáka s učitelem přes internet. Kontrolní otázka č. 12 zjišťuje, zda má žák doma k dispozici počítač s připojením na internet. Kladně odpovědělo 97% a 3% žáků komunikace přes internet doma nemá. Internet ke komunikaci s učitelem využívá 62% žáků, 38% odpovědělo, že tuto komunikaci nevyužívá. Dalším cílem výzkumu je zjistit, jaká komunikaci prostřednictvím internetu dává žák přednost. Dotázaný mohl možnost označit jednu nebo více odpovědí. Nejoblíbenější komunikaci prostřednictvím internetu pro žáky je posílání vypracovaných úkolů emailem celkem 29% odpovědí. Oznamování absence prostřednictvím emailu vyhovuje 28% žáků. Zadávání úkolů emailem vyhovuje 20% žáků. Informace o tom, kde najdou probírané učivo na internetu, ocení 21% dotázaných. Pouze 2% žáků odpovědělo, že jim tato komunikace nevyhovuje, což koresponduje se skutečností, že 3% žáků doma internet nemá. Tato skutečnost poukazuje na to, že v dnešní době nových komunikačních možností (email, SMS-zprávy, informační portál školy a jiné) přispívá internet k rychlé komunikaci mezi učitelem a žákem, mezi školou a rodinou žáka. Využití ICT technologií umožňuje nejen doplnit a zefektivnit výuku, ale také atraktivitou zvýšit motivaci žáků. Informační systém školy nabízí rodičům žáka rychlý a jednoduchý přístup ke všem důležitým informacím o studiu na SŠ - COPT Kroměříž jako je kontakt s učitelem, přehled vyučovacích hodin, předmětů, oborů i výsledků.

Shrnutí:

Celkem 97% respondentů má doma k dispozici počítač s připojením na internet. Internet ke komunikaci s učitelem využívá 62% žáků. K nejoblíbenějšímu typu komunikace patří posílání vypracovaných úkolů přes internet celkem 29% odpovědí. Tato skutečnost poukazuje na to, že v dnešní době nových komunikačních možností (email, SMS-zprávy, informační portál školy a jiné) přispívá internet k rychlé komunikaci mezi učitelem a žákem, mezi

školou a rodinou žáka. Využití ICT technologií umožňuje nejen doplnit a zefektivnit výuku, ale také atraktivitou zvýšit motivaci žáků.

Komunikační strategii žáka z výše uvedených informací můžeme charakterizovat jako:

Průměrný žák naší střední školy SŠ-COPT v Kroměříži chodí do školy spíše nerad. Naproti tomu mu celkem vyhovuje obor, který studuje. Důvěru k učitelům má polovina žáků ale jen asi každý třetí osloví učitele, když má problém ve škole. Zhruba polovina žáků, si myslí, že mu učitelé pomáhají, pokud má problém s učením. Žáci dávají přednost komunikaci v průběhu vyučování, konzultační hodiny a komunikaci mimo školy moc nevyužívají. Problém ve škole řeší většina raději v soukromí bez účasti dalších osob. Internet ke komunikaci s učiteli využívá víc než polovina žáků.

Výzkum č. 2 : Zjistit komunikační strategii učitele.

Dílčí výzkumné otázky:

Co pokládají učitelé za nejnáročnější při komunikaci s žáky?

Náročnost komunikace učitele s žákem zkoumají otázky č. 1 až č. 3.

První otázka výzkumu č. 2 zjistila, že 75% učitelů je spokojeno se svou profesí. Pokud jsou učitelé naší školy převážně spokojeni se svou profesí, mohlo by to vyvolávat dojem, že profese učitele je snadná a nenáročná činnost. Z náplně pracovní činnosti učitele tvoří komunikace s žáky nejméně 50% činnosti. Další otázkou výzkumu je proto dotaz, zda se učitelům jeví jejich profese náročná z hlediska komunikace se žáky. V odpovědi se shodlo 100% dotázaných a hodnotí svou profesi jako náročnou na komunikaci.

V pořadí třetí otázka zjišťuje, která oblast komunikace učitele s žákem je nejnáročnější a naopak, která je snadná. Za nejnáročnější komunikaci označili učitelé *motivaci žáků k učení* celkem 55% odpovědí. Druhou nejtěžší oblastí komunikace je *vysvětlování nového učiva* s 20% odpovědí. Nejdiskutovanější téma *udržení kázně v hodině* – se umístilo z 15% na třetím místě největší obtížnosti. Jako nejsnadnější komunikaci ohodnotili učitelé stupněm č. 5 *sociální komunikaci s žáky a zdůvodnění hodnocení žáků* - obojí získalo v relativní četnosti 35%. *Vysvětlování nového učiva a udržení kázně v hodině* bylo vyhodnoceno jako snadná komunikace na stejné úrovni obtížnosti č. 5 v relativní četnosti 15%. *Motivace žáků k učení* není vůbec snadná komunikace, o tom je přesvědčených 100% re-

spondentů. Ani jeden z odpovídajících ji nehodnotil stupněm 5 ani 4. V tabulce č. 6 je vidět, že *motivace žáků k učení* se stává vůbec nejnáročnější komunikací učitele s žáky. Skutečně je problém zdůvodnit žákům, proč se mají něco naučit, když oni jsou přesvědčeni, že to nikdy nebudou potřebovat. S tímto problémem se potýkám nejen v hodinách matematiky ale kupodivu i při výuce informačních technologií.

Shrnutí:

Tři čtvrtiny učitelů je spokojeno se svou profesí. Oproti tomuto výsledku všichni respondenti hodnotí svou profesi jako náročnou na komunikaci. Za nejnáročnější komunikaci označili učitelé motivaci žáků k učení víc - než polovina odpovědí.

Jak hodnotí učitelé komunikační dovednosti žáků

Otázky č. 7 až č. 8 zjišťují, jak učitelé celkově hodnotí komunikační dovednosti žáků. Většina učitelů ve svých odpovědích vyjádřila souhlas s názorem, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku jejich pedagogické praxe. Myslí si to 90% respondentů oproti 10%, kteří s tímto názorem nesouhlasí. Toto hodnocení poukazuje na skutečnost, že celková úroveň komunikačních schopností žáků má klesající tendenci a to nejen na SŠ – COPT. Tohle zjištění lze odvodit porovnáním tabulek *Délka pedagogická praxe* a tabulky *Praxe na SŠ - COPT v Kroměříži*, kde snadno zjistíme, že pedagogická praxe respondentů se neodehrála jen na naší škole.

Dalším dílčím cílem je zjistit, co je příčinou nedostatečných komunikačních dovedností žáků. Za nejčastější příčinu je 30% vyhodnocen nedostatek čtení knih. Tady jak z vlastní zkušenosti, tak z rozhovorů s kolegy vyučujícími český jazyk a literaturu vím, že pro žáky i maturitních oborů je nepředstavitelný problém přečíst jakoukoliv knížku, z výběru povinných titulů k maturitní zkoušce. Tento nedostatek je nahrazován promítáním filmových verzí literárních děl. Dle mého mínění je to řešení pohodlné ale rozhodně nerozvíjí vyjadřovací schopnosti žáka, tak jako četba samotného díla. Dalším téměř stejně častým problémem se stávají nedostatečné jazykové a vyjadřovací schopnosti žáků s 27%, což jak víme, úzce souvisí s předešlým problémem. Poruchy chování a osobnosti s 18% jsou taktéž nezanedbatelným problémem v komunikaci žáka. Jako menší problém jsou vyhodnoceny Sociální problémy v rodině - 9% odpovědí; poruchy pozornosti a hyperaktivita - 7% odpovědí; Špatný vliv kamarádů, drogy 5% odpovědí. Jiné příčiny uvedlo 2% respondentů - virtuální svět, psaní SMS, facebook a špatný systém školství. Styl komunikace na internetu (email, facebook, apod.) či mobilními telefony se omezuje na psaní rychlých zpráv stylem

holých stručných vět se spoustou zkratk a smajlíků. Když k tomu přidáme spoustu času stráveného tímto způsobem, příležitosti k normální přímé komunikaci není nazbyt. I toto může ovlivnit nedostatečnost vyjadřovacích schopností dnešní, hlavně mladší populace.

Shrnutí:

Skoro všichni učitelé souhlasí s názorem, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku jejich pedagogické praxe. Za nejčastější příčinu nedostatku komunikačních schopností žáků označila třetina respondentů nedostatek čtení knih. Téměř stejně čtým problémem se stávají nedostatečné jazykové a vyjadřovací schopnosti žáků.

Jaké jsou nejčastější problémy při komunikaci s žáky

Výzkumné otázky č. 4 a č. 5 se dotazují na problémy při komunikaci s žáky. Především, zda vůbec má učitel někdy problémy při komunikaci s žáky a co mu nejvíce vadí při problémové komunikaci. Téměř polovina (45%) dotázaných odpovědělo, že problém mají výjimečně. Opakovaně má problémy 35% učitelů. Často má problémy 1% dotázaných a 15% odpovědělo, že nemá problémy při komunikaci s žáky.

A co nejvíce vadí učitelům při komunikaci s problémovými žáky? Za největší problém byla označena Nekázeň a vulgarita žáků, která vadí 30% učitelů. Nezájem rodiny o dění ve škole trápí 25% dotázaných; tento problém jsem již zmiňovala. 20 % se domnívá, že nejsou vymezena přesná pravidla komunikace učitele a žáka. Tady bych zmínila, že každý učitel si může stanovit vlastní pravidla komunikace, to ale vyvolává nevoli a nesouhlas u žáků. Typickým případem tohoto chování je pravidlo, zda jeden učitel pouští žáky v průběhu vyučování na toaletu a jiný ne. Nespolupracující chování žáků vadí 15% učitelů. Překvapivě často diskutovaný problém - nízká společenská prestiž povolání učitele vadí učitelům nejméně, označilo ji 10% respondentů. Žádný další důvod problémové komunikace nebyl uveden.

Shrnutí:

Problémy při komunikaci s žáky má téměř polovina pedagogů jen výjimečně. Za největší překážku při komunikaci s problémovými žáky byla označena nekázeň a vulgarita žáků, která vadí třetině učitelů.

Jaká je celková strategie komunikace učitele s žáky?

Šestá otázka zkoumá celkovou strategii učitele během výuky. Plán výuky uzpůsobí vzniklé situaci 28% učitelů. Naproti tomu 11% vyučujících dodržují plán výuky přesně podle tematického plánu a změny dělají jen výjimečně. Ve třídě nestrpí žádný komunikační šum 4% dotázaných a vyžadují naprostou kázeň a ticho při výkladu. Učitelů, kteří tolerují „pracovní“ atmosféru, (žáci se mohou tichým hlasem bavit, ovšem vždy k tématu), je 13%. Ve výuce vítá aktivitu žáků a diskuzi k probíranému tématu 23% dotázaných. Dostatečnou možnost k vyjádření vlastního stanoviska a zaujetí kritického postoje vůči výkladu dává žákům 19% učitelů. Komunikační šum nevadí jen 2%, a je jim jedno, co žáci ve třídě dělají, plní si pouze povinnosti spojené s výkladem látky. Dle mého mínění patří k optimální strategii při výuce věnovat více času problematickému učivu a uzpůsobit plán výuky konkrétní situaci v dané třídě, podporovat aktivitu žáků a dát jim prostor k diskuzi. Pracovní atmosféra ve třídě mně nevadí, žáci si mohou pomáhat při řešení zadaného příkladu v matematice, zvláště u nového učiva.

Shrnutí:

Celkovou strategii učitele během výuky lze shrnout následovně. Plán výuky uzpůsobí vzniklé situaci téměř třetina učitelů. O něco méně z nich vítá ve výuce aktivitu žáků a diskuzi k probíranému tématu. Mnohem menší je tolerance učitelů k „pracovní“ atmosféře ve třídě a celkové ke komunikačnímu šumu během výuky. Tady je nutné zmínit, že upřednostnění diskuze a aktivity žáků může vést v mnohých případech k celkové nekázi ve třídě. Jednou z příčin může být celková nevyváženost třídy, ne všichni žáci jsou schopni diskutovat na dané téma. Z mých osobních zkušeností vím, že ne v každé třídě lze komunikovat stejným způsobem. Komunikaci je nutné přizpůsobit celkové úrovni třídy, ať už rozumové, vědomostní, či kázeňské.

Jak ovlivňuje komunikaci vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií?

Výzkumné otázky č. 10 až č. 14 jak ovlivňuje komunikaci vývoj a využití ICT.

V odpovědi na otázku, zda využití ICT technologie zvýší motivaci žáka k výuce, odpovědělo 65% respondentů kladně, 35% s tímto názorem nesouhlasí. Názor učitelů, co si myslí o tom, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky, odpovědělo kladně 70% dotázaných, 30% nesouhlasí s tímto názorem.

O tom, že ICT technologie mají negativní vliv na žáka, rozptylují je a odvádí od učení je přesvědčeno 60% respondentů; 40% učitelů s tímto názorem nesouhlasí. Toto tvrzení je částečně v rozporu s předešlým; pokud mají ICT technologie zefektivnit vzájemnou komunikaci (70% kladných odpovědí), nemohou mít zároveň negativní vliv na žáka (60% kladných odpovědí).

Dále lze konstatovat, že 65% učitelů by uvítalo další školení v oblasti ICT, 35% odpovědělo záporně. Tento názor je v souladu s následujícím zjištěním, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky. Kladně odpovědělo 70% respondentů, jen 30% je opačného názoru.

Výzkum této dílčí otázky se zaměřil na zjištění, které ICT technologie učitel využívá pro usnadnění komunikace. ICT technologie přímo ve výuce využívá 23% dotázaných. Na naší škole lze využít k výuce ICT učebny vybaveny žákovskými počítači, jedním učitelským počítačem, tiskárnami a dataprojektorem. Na velmi dobré úrovni je vybavení školy výukovým softwarem. K dispozici pro učitele jsou notebooky s diaprojektorem, které umožňují mobilní zapojení dataprojektoru ve všech třídách a práci nezávisle na pevném připojení k internetu. Dalším typem komunikace učitele s žáky prostřednictvím internetu je oznamování absence ve škole emailem, telefonem. Toto usnadní komunikaci 21% učitelů. ICT technologie využívá k lepší komunikaci s rodiči 21% respondentů. Vypracované úkoly zaslané prostřednictvím emailu uvítá 14% dotázaných. Možnost Ano, mohu zadávat úkoly emailem, označilo 9% učitelů rovněž tak možnost informovat žáky, kde najdou probírané učivo na Internetu, využívá 9% učitelů. Ne, většina žáků (jejich zákonných zástupců) nemá přístup k Internetu, tato komunikace mně nevyhovuje, odpověděli jen 2% respondentů. Tady je nutné zmínit, že všichni učitelé mají povinnost zapisovat známky absenci a poznámky o chování žáků do internetové aplikace SAS, která je zpřístupněna přes webové rozhraní naší školy. Informační systém školy nabízí rychlý a jednoduchý přístup ke všem důležitým informacím o studiu každého žáka na SŠ - COPT Kroměříž. Kontakt s učiteli, přehled vyučovacích hodin, předmětů, oborů i výsledků a spousta dalších informací. Tímto je nabízena rodičům rychlá komunikace se školou s využitím ICT technologií.

Shrnutí:

Víc než polovina učitelů se domnívá, že využití ICT technologie zvýší motivaci žáka k výuce. Naproti tomu překvapivě taky víc než polovina učitelů si myslí, že ICT technologie mají negativní vliv na žáka, rozptylují je a odvádí od učení. Přesto skoro tři čtvrtiny

dotázaných sdílí názor, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky. Dle provedeného výzkumu lze konstatovat, že učitel využívá ICT technologie pro usnadnění komunikace s žáky a s jeho rodiči (zákonnými zástupci).

Komunikační strategii učitele z výše uvedených informací můžeme charakterizovat jako:

Všichni respondenti hodnotí svou profesi jako náročnou na komunikaci. Za nejnáročnější komunikaci označili učitelé motivaci žáků k učení. Skoro všichni učitelé souhlasí s názorem, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku jejich pedagogické praxe. Problémy při komunikaci s žáky má téměř polovina pedagogů jen výjimečně. Za největší překážku při komunikaci s problémovými žáky byla označena nekázeň a vulgarita žáků. Celkovou strategii učitele během výuky charakterizovat jako spíše tolerantní k dodržování plánu výuky, vstřícnou k aktivitě žáků ve výuce. Mnohem menší je tolerance učitelů ke komunikačnímu šumu během výuky. ICT technologie učitel využívá pro usnadnění komunikace, většina dotázaných by uvítala školení v oblasti ICT. Tento názor je v souladu s názorem respondentů, že ICT technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky.

ZÁVĚR

Vývoj civilizace je spojen s objevováním stále nových způsobů komunikace od mimoslovních pomocí gest a mimiky přes ústní podání, písemný projev, tisk, rozhlas, televize a internet a mobilní přístroje. S rozvojem informačních a komunikačních technologií se hlavně internet a jeho sociální sítě v posledních letech stávají pro člověka důležitým médiem.

Každá profese se vyznačuje vlastním komunikačním stylem, strategií komunikování. V profesích, kde nejvýznamnější a časově nejfrekventovanější složkou práce je právě komunikace s člověkem nebo skupinou lidí, je zvládnutí právě komunikačních dovedností tou nejdůležitější složkou kvalifikace. Patří sem povolání zařazené mezi služby a pomáhající profese: ve zdravotnictví, sociální práce, obchody, úřady a v neposlední řadě učitelská profese.

Základním cílem pedagogické komunikace je podílet se nejen na rozvoji vychovávaného a vzdělávaného jedince, ale rozvíjet i jeho komunikační dovednosti. Učitelská profese je povoláním, které je určitě náročné na komunikaci. Učitel nutně komunikuje s žáky a jeho rodiči, s kolegy učiteli. V této práci jsem se snažila zjistit jaká je strategie vzájemné komunikace mezi učitelem a žákem na naší střední škole.

Teoretická část práce měla za úkol vymezit pojmy a teoretická východiska v oblasti obecné a pedagogické komunikace. Z této části práce vyplývá, že je naprosto nezbytné vymezit komunikační zákony v každé dané situaci: škola, třída, mimoškolní akce (návštěva veletrhu, školní výlety apod.). Učitel musí být schopen takového vymezení, pokud jeho komunikace směrem k žákům má být efektivní. Rovněž je nezbytné tyto pravidla dodržovat.

Předmětem praktické části práce byl popis výzkumů, které byly zaměřeny na zjištění strategie vzájemné komunikace mezi učitelem a žákem na Střední škole - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž. Na základě studia dané problematiky a mých dosavadních zkušeností z prostředí školy byly stanoveny cíle výzkumů. Výzkumy byly provedeny pomocí dotazníkového šetření.

Výzkumem bylo zjištěno, že přímá komunikace mezi učitelem a žákem je stále důležitá a nenahraditelná v komunikaci jako takové. Největší překážkou komunikace ze strany žáka je nezájem o školu jako takovou. Učitelé pokládají za nejnáročnější část komunikace motivaci žáka k učení. Za největší problém při komunikaci byl označen nezájem žáků o učivo. U problémových žáků je hlavní překážkou vzájemné komunikace nekázeň a vulgarita. Ne-

dostatečné komunikační dovednosti žáků souvisí s tím, že kvalita vyjadřovacích schopností žáků má klesající tendenci. Tento problém úzce souvisí s nedostatkem čtení knih, nahrazováním přímé komunikace komunikací elektronickou, omezující se často na rychlou a stručnou formu komunikace.

Internet a informační technologie umožňují rozšíření obzoru jak pro žáka, tak pro učitele. Na druhé straně však můžeme pocítit jejich negativní dopad v komunikaci.

Jaká je tedy vlastně strategie komunikace mezi učitelem a žákem? Demokracie? Autokracie? Důležité je najít jistou rovnováhu mezi těmito způsoby. Chceme-li žáka něco naučit, musíme najít vhodnou metodu jak mu danou informaci předat. Pokud jsme schopni probudit jeho zájem o danou problematiku a zvolíme k tomu správný komunikační nástroj, jsme rozhodně na cestě k úspěchu. Naše zkušenosti se mohou lišit věkem, sociálním prostředím, postavením, ale náš cíl je jednotný: komunikovat efektivně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAIR, J. *Efektivní komunikace*. Praha: Alfa Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-86851-10-9
- [2] DEVITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2001. ISBN 80-7169-988-8
- [3] GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9
- [4] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- [5] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [6] KURELOVÁ, M., KANTORKOVÁ, H., KOZELSKÁ, Z., MALACH, J., JURDIN, R.. *PEDAGOGIKA II. Kapitoly z obecné didaktiky*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta, 1999, s. 168. ISBN 80-7042-156-8
- [7] MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1070-3
- [8] MIKULÁŠTÍK M. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003, ISBN 80-247-0650-4
- [9] MUSIL, J. *Komunikace v informační společnosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, ISBN 978-80-86723-39-6
- [10] MUSIL, J. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003, ISBN 80-7220-157-3
- [11] NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999, ISBN 80-200-0690
- [12] NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-0738-1

[13] PLAŇAVA, I. Průvodce mezilidskou komunikací. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-0858-2

[14] SVATOŠ, T. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-176-7

[15] SVATOŠ, T. *Sociální a pedagogická komunikace*. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity, 2005. ISBN 80-7248-292-0

[16] ŠVEC, V. *Klíčové dovednosti ve vyučování a výcviku*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 1998. ISBN 80-210-1937-9

[17] *Psychologie a teorie v praxi. Efektivní komunikace a její předpoklady* [online]. [citováno 19-04-2011].

URL: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1012/efektivni-komunikace-a-jeji-predpoklady>

[18] *Výroční zpráva 2009/2010 SŠ - COPT Kroměříž* [online]. [citováno 11-04-2011].

URL: <http://www.coptkm.cz/soubory/vzprava2009-2010.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
č.	Číslo
ICT	Information and Communication Technologies (informační a komunikační technologie)
MMS	Multimedia Messaging Service (multimediální zprávy)
např.	například
odst.	Odstavec
s.	Stránka
SMS	Short Message Service (krátká textová zpráva)
SNS	Social Networking Sites (sociální sítě)
<i>SS – COPT</i>	Střední škola - Centrum odborné přípravy technické Kroměříž
Tab.	Tabulka

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

K výzkumu č. 1

Tab. 1. 1 <i>Věk respondentů</i>	32
Tab. 1. 2 <i>Chodíš rád do školy</i>	33
Tab. 1. 3 <i>Vztah k studijnímu oboru</i>	33
Tab. 1. 4 <i>Problémy ve škole</i>	33
Tab. 1. 5 <i>Problémy s učením</i>	34
Tab. 1. 6 <i>Osobní problémy žáka</i>	34
Tab. 1. 7 <i>Důvěra k učitelům</i>	34
Tab. 1. 8 <i>Kdy komunikuje žák nejraději</i>	35
Tab. 1. 9 <i>Jaké komunikaci dává žák přednost</i>	35
Tab. 1. 10 <i>Problém s probíraným učivem</i>	36
Tab. 1. 11 <i>Zopakuješ svou otázku, když odpovědi učitele nerozumíš?</i>	36
Tab. 1. 12 <i>Připojení na internet</i>	37
Tab. 1. 13 <i>Komunikace s učitelem přes internet</i>	37
Tab. 1. 14 <i>Komunikace žáka s učitelem přes internet</i>	37
Tab. 1. 15 <i>Kázeňské problémy</i>	38
Tab. 1. 16 <i>Nejčastější motiv nekázně</i>	38
Tab. 1. 17 <i>Trest za nekázeň ve škole</i>	39
Tab. 1. 18 <i>Šikana spolužáka</i>	39
Tab. 1. 19 <i>Šikana žáka</i>	39
Tab. 1. 20 <i>Rodina žáka</i>	40
Tab. 1. 21 <i>Komunikace a pohlaví</i>	40
Tab. 1. 22 <i>Obtížnost dotazníku</i>	41

K výzkumu č. 2

Tab. 2. 1 <i>Spokojenost s profesí</i>	41
Tab. 2. 2 <i>Náročnost profese</i>	41
Tab. 2. 3 <i>Náročnost komunikace</i>	42
Tab. 2. 4 <i>Problém s komunikací</i>	43
Tab. 2. 5 <i>Komunikace s problémovými žáky</i>	43
Tab. 2. 6 <i>Komunikační strategie učitele</i>	44

Tab. 2. 7 <i>Horší vyjadřovací schopnosti žáků</i>	45
Tab. 2. 8 <i>Kdy komunikuje žák nejraději</i>	45
Tab. 2. 9 <i>Překážky komunikace</i>	47
Tab. 2. 10 <i>ICT technologie a motivace žáků k výuce</i>	47
Tab. 2. 11 <i>ICT technologie a efektivita komunikace</i>	47
Tab. 2. 12 <i>ICT technologie a negativní vliv na žáky</i>	48
Tab. 2. 13 <i>Školení ICT technologií</i>	48
Tab. 2. 14 <i>ICT technologie a usnadnění komunikace s žáky</i>	49
Tab. 2. 15 <i>Pohlaví respondentů</i>	49
Tab. 2. 16 <i>Délka pedagogická praxe</i>	50
Tab. 2. 17 <i>Praxe na SŠ - COPT v Kroměříži</i>	50
Výzkum č. 1	
Graf č. 1. 1 <i>Věk respondentů</i>	32

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K VÝZKUMU Č. 1.....	70
PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK K VÝZKUMU Č. 2	73

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K VÝZKUMU Č. 1

Milí žáci!

Tento dotazník se zabývá výzkumem komunikace na SŠ COPT. Nebudou z něj pro vás vyvozovány žádné důsledky. Proto vás prosím, abyste jej vyplnili pravdivě. Zaručuji, že údaje z vyplněného dotazníku budou anonymně zpracovány a použity pro výzkum.

INSTRUKCE PRO VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU:

Správnou variantu označ zatržením v odpovídajícím poli, vyber vždy jen jednu variantu, pokud není uvedeno jinak.

1	Kolik je Ti let?
2	Chodíš rád do školy?	☐ Ano ☐ Ne
3	Vyhovuje Ti obor, který studuješ?	☐ Ano ☐ Ne
4	Oslovíš učitele vždy, když máš problém ve škole?	☐ Ano ☐ Ne
5	Pomáhají Ti učitelé řešit Tvé problémy s učením?	☐ Ano ☐ Ne
6	Pomáhají Ti učitelé řešit Tvé osobní problémy?	☐ Ano ☐ Ne
7	Důvěřuješ učitelům?	☐ Ano ☐ Ne
8	Kdy komunikuješ s učiteli nejraději?	☐ Během vyučovací hodiny ☐ O přestávkách nebo po vyučování ☐ Během konzultačních hodin ☐ Mimo školu ☐ Nekomunikuji vůbec ☐ Neumím se vyjádřit
9	Jaké formě komunikace s učiteli dáváš přednost, když máš problém ve škole?	☐ Rozhovor před ostatními žáky ☐ Rozhovor jen s učitelem bez účasti dalších osob ☐ Telefonický rozhovor ☐ Prostřednictvím emailu ☐ Neumím se vyjádřit

10	Co uděláš nejčastěji, když máš problém s právě probíraným učivem?	☐ Ihned se přihlásím a zeptám se učitele ☐ Počkám, až se nás učitel zeptá, zda jsme učivu porozuměli ☐ Zeptám se spolužáka ve škole ☐ Učivo proberu doma s rodiči, sourozenci, kamarády ☐ Hledám pomoc na Internetu ☐ Učím se sám ☐ Neumím se vyjádřit
11	Zopakuješ svou otázku, když odpovědi učitele nerozumíš?	☐ Ano ☐ Ne
12	Máš doma počítač s připojením na internet?	☐ Ano ☐ Ne
12	Využíváš Internet v komunikaci s učiteli?	☐ Ano ☐ Ne
13	Jaká komunikace s učiteli přes Internet Ti vyhovuje? (můžeš označit jednu nebo více odpovědí)	☐ Když učitel zadává úkoly emailem ☐ Když mně informuje, kde najdu probírané učivo na Internetu ☐ Když mohu poslat vypracované úkoly emailem ☐ Když mohu oznámit svou absenci emailem ☐ Nemám doma Internet, tato komunikace mně nevyhovuje
14	Máš často kázeňské problémy?	☐ Ano ☐ Ne
15	Co si myslíš, že je nejčastějším motivem tvé nekázně?	☐ Zvolený obor mně nebaví ☐ Nerozumím učivu ☐ Nudím se ve škole ☐ Mám poruchu chování ☐ Mám problémy v rodině ☐ Kamarádi mně navádí ☐ Nemám kázeňské přestupky ve škole
16	Jsi doma trestán za nekázeň ve škole?	☐ Ano ☐ Ne
17	Oznámíš šikanu spolužáka učiteli?	☐ Ano ☐ Ne
18	Oznámíš šikanu své osoby učiteli?	☐ Ano ☐ Ne
19	V jaké rodině žiješ?	☐ V úplné rodině s oběma rodiči ☐ V neúplné rodině s jedním rodičem ☐ V domácnosti prarodičů

		☐ Se starším sourozencem ☐ U příbuzných ☐ V dětském domově ☐ Sám ☐ Jinak uveď jak.....
20	Vyhovuje Ti více komunikovat s	☐ Učitelem ☐ Učitelkou ☐ Nerozlišuji to
21	Bylo pro Tebe snadné vyplnit tento dotazník?	☐ Ano ☐ Ne

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK K VÝZKUMU Č. 2

Vážení kolegové, dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je zaměřen na problematiku komunikace učitel a žáci na naší škole. Dotazník je anonymní a jeho výsledky se stanou součástí mé bakalářské práce. Děkuji Vám za Váš čas.

Soňa Horáková

INSTRUKCE PRO VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU:

Vybranou variantu označte zatržením v odpovídajícím poli. Vyberte a označte pouze jednu variantu, pokud není uvedeno jinak.

1	Jste spokojen/a se svou profesí učitele?	☐ Ano ☐ Ne
2	Myslíte si, že učitelská profese je náročná na komunikaci s žáky?	☐ Ano ☐ Ne
3	Co považujete v komunikaci se žáky za nejnáročnější? Označte 5 odpovědi v pořadí 1 – 5 takto: 1 – nejnáročnější komunikace 5 – snadná komunikace	☐ Vysvětlování nového učiva ☐ Motivace žáků k učení ☐ Udržení kázně v hodině ☐ Zdůvodnění hodnocení žáků ☐ Sociální komunikace s žáky
4	Máte problémy při komunikaci s žáky na SŠ COPT?	☐ Ano často ☐ Ano Opakovaně ☐ Výjimečně ☐ Ne
5	Co vám vadí nejvíc při komunikaci s problémovými žáky?	☐ Nejsou vymezena přesná pravidla komunikace učitele a žáka ☐ Nezájem rodiny o dění ve škole ☐ Nízká společenská prestiž povolání učitele ☐ Nekázeň a vulgarita žáků ☐ Nespolupracující chování ☐ Jiné, uveďte jaké
6	Jakou strategii komunikace s žáky praktikujete nejčastěji během výuky na SŠ COPT? (možnost označit více odpovědí)	☐ Dodržuji plán výuky přesně podle tematického plánu a změny dělám jen výjimečně ☐ Plán výuky uzpůsobím vzniklé situaci (v případě potřeby zvolím tempo výkladu nového učiva, více času věnuji na opakování) ☐ Ve výuce vítám aktivitu žáků a diskuzi k probíranému tématu ☐ Ve třídě nestrpím žádný komu-

		<p>nikáční šum. Vyžadují naprostou kázeň a ticho při výkladu.</p> <p>☐ Dávám žákům dostatečnou možnost k vyjádření vlastního stanoviska a zaujetí kritického postoje vůči výkladu</p> <p>☐ Toleruji „pracovní“ atmosféru (žáci se mohou tichým hlasem bavit, ovšem vždy k tématu)</p> <p>☐ Komunikační šum mi nevadí, je mi jedno, co žáci ve třídě dělají, plním si pouze povinnosti spojené s výkladem látky.</p>
7	Myslíte si, že vyjadřovací schopnosti žáků jsou horší než na začátku Vaší pedagogické praxe?	☐ Ano ☐ Ne
8	Co považujete za nejčastější příčinu nedostatečných komunikačních dovedností žáků (možnost označit více odpovědí)	<p>☐ Nedostatečné jazykové a vyjadřovací schopnosti žáků</p> <p>☐ Poruchy pozornosti a hyperaktivita</p> <p>☐ Poruchy chování a osobnosti</p> <p>☐ Sociální problémy v rodině</p> <p>☐ Špatný vliv kamarádů, drogy</p> <p>☐ Nedostatek čtení knih</p> <p>☐ Jiné</p>
9	Co považujete za největší překážku při komunikaci se žáky, které učíte? Označte 5 odpovědí v pořadí 1 – 5 takto: 1 – největší problém 5 – nejmenší problém	<p>☐ Nesoustředěnost a neschopnost učit se</p> <p>☐ Nezájem žáků o učivo</p> <p>☐ Nekázeň a vulgarita žáků</p> <p>☐ Záškoláctví a nezájem ze strany rodiny o dění ve škole</p> <p>☐ Žáci pod vlivem drog a jiných omamných látek</p>
10	Souhlasíte s názorem, že využití ITC technologií pro mimoškolní přípravu žáka zvýší jeho motivaci k výuce?	☐ Ano ☐ Ne
11	Myslíte si, že nové ITC technologie zefektivní vzájemnou komunikaci mezi učiteli a žáky?	☐ Ano ☐ Ne
12	Myslíte si, že nové ITC technologie mají negativní vliv na komunikační dovednosti žáků - rozptylují je a odvádí od učení a zhoršují schopnosti vyjadřování?	☐ Ano ☐ Ne
13	Uvítal/a byste školení a vzdělávání se zaměřením na využívání ITC ve výuce?	☐ Ano ☐ Ne
14	Myslíte si, že využití ITC technologií vám usnadní komunikaci s žáky a jejich rodiči? (v případě kladné odpovědi vyberte i více odpovědí)	<p>☐ Ano, využívám ITC technologie přímo ve výuce</p> <p>☐ Ano mohu zadávat úkoly emai-</p>

		lem ☐ Ano, informuji je, kde najdou probírané učivo na Internetu ☐ Ano, když mně pošlou vypracované úkoly emailem ☐ Ano, když žáci (jejich zák. zástupci) mohou oznámit absenci ve škole emailem, telefonem ☐ Ano, IT technologie využívám k lepší komunikaci s rodiči ☐ Ne, většina žáků (jejich zákonných zástupců) nemá přístup k Internetu, tato komunikace mně nevyhovuje
15	Pohlaví	☐ Muž ☐ Žena
16	Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?	☐ Do 5 let praxe ☐ Od 6 do 15 let praxe ☐ Od 16 do 29 let praxe ☐ 30 a více let praxe
17	Jak dlouho učíte na SŠ COPT v Kroměříži?r./l.